

Θεσμικό πλαίσιο και Επιχειρηματικότητα πριν και μετά την Κρίση

Π.Μ.Σ. στη Χρηματοοικονομική και Τραπεζική με κατεύθυνση
Χρηματοοικονομική Ανάλυση για Στελέχη
Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Βουτσά Δέσποινα

Επιβλέπων κ. Διακογιάννης Γεώργιος

Τριμελής Επιτροπή:

Καθηγητής κ. Διακογιάννης Γεώργιος,

Επικ. Καθηγητής κ. Τσούμας Χρήστος,

Λέκτορας κ. Εγγλέζος Νικόλαος.

Πειραιάς, Φεβρουάριος 2017

Αφιερώνεται στην Δεσπούλα

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία που αποτελεί και το επιστέγασμα επίπονων προσπαθειών για την απόκτηση του μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης στην “Χρηματοοικονομική Ανάλυση για Στελέχη Επιχειρήσεων” του Τμήματος Χρηματοοικονομικής & Τραπεζικής Διοικητικής του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Η εργασία περατώθηκε υπό την επίβλεψη του Καθηγητή κ. Γεώργιο Διακογιάννη και την συνεπίβλεψη του Επίκουρου Καθηγητή κ. Χρήστο Τσούμα, τους οποίους ευχαριστώ για την επιστημονική καθοδήγηση που μου παρείχαν κατά την διάρκεια της συγγραφής της.

Ακόμη, οφείλω να ευχαριστήσω όλους τους Καθηγητές μου που συντέλεσαν στον να αποκτήσω άρτια επιστημονική κατάρτιση, ένα πολύτιμο εφόδιο, για την μετέπειτα ζωή.

Τέλος, δεν θα μπορούσα να παραλείψω να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες μου στην Οικογένεια μου και τους φίλους μου, τόσο τους παλιούς όσο και αυτούς που αποκτήθηκαν κατά την διάρκεια αυτού του μεταπτυχιακού, για την αγάπη και την ηθική στήριξη τους σε όλη την διάρκεια αυτού του εξαιρετικά δύσκολου και απαιτητικού διαστήματος της ζωής μου.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία διερευνά την εμπειρική επίδραση που ασκεί το θεσμικό πλαίσιο στην επιχειρηματικότητα και πως αυτή επηρεάστηκε από την κρίση του 2007. Αντικειμενικός σκοπός της εργασίας αποτελεί το αν οι συσχετίσεις μεταξύ της επιχειρηματικότητας, του θεσμικού πλαισίου και των μακροοικονομικών παραγόντων, οι οποίοι έχουν κριθεί ως σημαντικοί για τον καθορισμό της επιχειρηματικότητας από παλαιότερες έρευνες, διαφέρουν ή όχι με τους συγκεκριμένους παράγοντες τους οποίους θα αναλύσουμε στην παρούσα έρευνα.

Το δείγμα προς ανάλυση που συγκεντρώθηκε απαρτίζεται από 146 χώρες. Το βασικότερο χρηματοοικονομικό εργαλείο της μελέτης μας ήταν το στατιστικό-οικονομετρικό πρόγραμμα STATA, στο οποίο εισαγάγαμε δεδομένα τα οποία αντλήθηκαν από διάφορες βάσεις δεδομένων. Μέσω της χρήσης του μοντέλου πολλαπλής παλινδρόμησης και τη στατιστικής συμπερασματολογίας, προσπαθήσαμε να προσδιορίσουμε το κατά πόσο το θεσμικό πλαίσιο, η κρίση και μακροοικονομικοί παράγοντες επιδρούν στην επιχειρηματικότητα.

Τα εμπειρικά ευρήματα, τα οποία βασίζονται στα δεδομένα της περιόδου 1990-2016, παρέχουν ενδείξεις για την ύπαρξη συσχέτισης της επιχειρηματικότητας και του θεσμικού πλαισίου καθώς και τον μακροοικονομικών παραγόντων. Η μεθοδολογία που ακολουθήσαμε, τα συμπεράσματα που εξήχθησαν καθώς και η σύγκρισή τους με παρόμοιες έρευνες αναφέρονται αναλυτικά στα επόμενα κεφάλαια της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Λέξεις κλειδιά: επιχειρηματικότητα, θεσμικό πλαίσιο, κρίση, μακροοικονομικοί παράγοντες, επιχειρήσεις.

Abstract

This thesis explores the relationship between entrepreneurship and the institutional framework, as well as whether this relationship was affected by the crisis of 2007. The importance of entrepreneurship for the economy is that it allows people to bring creativity into the marketplace, it creates companies with the potential to hire millions of people and it brings new products and services to market.

The sample consists of 146 countries for the 1990-2016 period. We use data from several databases, such as Doing Business, Global Entrepreneurship Monitor, World Development Indicators, Financial Development Database, Barro Lee Educational Attainment Dataset and Economic Freedom of the World. Using multiple regression model and statistical inference, we tried to determine whether the institutional framework, the crisis and macro-economic factors affect entrepreneurship.

The empirical findings provide evidence for the importance of certain aspects of the institutional framework for entrepreneurship. For example, the procedures that are necessary to start a business, the time and cost of these, the inflation and the economic growth. The methodology followed, the lessons learned and compare them with similar studies are detailed in the following chapters of this thesis.

Keywords: entrepreneurship, institutional framework, crisis

Περιεχόμενα

Περίληψη	2
Abstract.....	5
1 Κεφάλαιο – εισαγωγή	8
1.1. Αντικειμενικός σκοπός	8
1.2. Μεθοδολογία	8
1.3. Χρησιμότητα	9
2 Κεφάλαιο – Έρευνα βιβλιογραφίας	10
2.1 Εισαγωγή στην έννοια της επιχειρηματικότητας.....	10
2.2 Ορισμός	10
2.3 Το εννοιολογικό πλαίσιο του παγκοσμίου παρατηρητήριου για την επιχειρηματικότητα.....	12
2.4 Σημασία της επιχειρηματικότητας - δυναμική μεταξύ παλαιών και νεοσύστατων επιχειρήσεων.	15
2.5 Μέτρηση της επιχειρηματικότητας.....	16
2.6 Ανταγωνιστική κατάταξη χωρών και κίνητρα επιχειρηματικότητας ...	21
2.7 Πηγές χρηματοδότησης και επιχειρηματικότητα	22
2.8 Θεσμικό πλαίσιο και επιχειρηματικότητα	25
2.9 Παράγοντες που επιδρούν στην επιχειρηματικότητα	25
2.10 Επιχειρηματικότητα και διεθνής χρηματοοικονομική ολοκλήρωση ή παγκοσμιοποίηση	30
2.11 Εμπειρική διερεύνηση στην βιβλιογραφία	31
2.12 Η κρίση του 2007	33
3 Κεφάλαιο- Εμπειρική μελέτη	36
3.1 Μεθοδολογία	36
3.2 Προσέγγιση Panel Data	36
3.3 Δεδομένα	37
3.4 Οικονομετρικά προβλήματα και αντιμετώπιση τους	39
3.5 Αναμενόμενα αποτελέσματα με βάση την βιβλιογραφία	41
4 Κεφάλαιο- Εμπειρική ανάλυση	42
4.1 Εμπειρικό υπόδειγμα	Error! Bookmark not defined.
5 Κεφάλαιο - Αποτελέσματα	43
6 Κεφάλαιο – Συμπεράσματα.....	48
7 Αναφορές	49

8	Υπόμνημα.....	51
---	---------------	----

1 Κεφάλαιο – εισαγωγή

1.1. Αντικειμενικός σκοπός

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να μελετηθεί η επίδραση που έχουν στην επιχειρηματικότητα το θεσμικό πλαίσιο της χώρας καθώς και η κρίση του 2007. Το πρώτο στάδιο είναι η θεωρητική προσέγγιση της επιχειρηματικότητας, οι παράγοντες που τη διαμορφώνουν και το δεύτερο είναι η εμπειρική διερεύνηση. Τα δυο αυτά στάδια συνδέονται μεταξύ τους, διότι για να μεταβούμε στην εμπειρική διερεύνηση του πώς μεταβάλλεται η επιχειρηματικότητα, ανάλογα με το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται οι επιχειρηματίες, και πώς η κρίση συνέβαλε σε αυτό, και σε ασφαλή συμπεράσματα, κρίνεται απαραίτητη η θεωρητική τεκμηρίωση.

1.2. Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί θα είναι καταρχάς η θεωρητική προσέγγιση της επιχειρηματικότητας, του θεσμικού πλαισίου, της κρίσης του 2007 και οτιδήποτε συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με αυτές. Όπως γνωρίζουμε η επιχειρηματικότητα παρέχει εκτός από κέρδη στους εκάστοτε επιχειρηματίες, και πληροφορίες για την γενικότερη απόδοση και την πορεία της οικονομίας. Επίσης το θεσμικό πλαίσιο μπορεί να διευκολύνει την επιχειρηματική δραστηριότητα ή και να την παρεμποδίζει.

Θα πάρουμε ένα μεγάλο δείγμα χωρών καθώς όλες οι χώρες ενδιαφέρονται για τα επίπεδα της επιχειρηματικότητας και όλες οι χώρες αντιμετωπίζουν διαφορετικά εμπόδια όσο αναφορά την ανάπτυξή της.

Στη συνέχεια θα εξεταστούν μαζί όλοι οι παράγοντες που θα επιλεχθούν και επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα, αναδρομικά για 16 χρόνια, για να βγουν συμπεράσματα.

Θα χρησιμοποιηθούν τα χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας και κανονισμοί καθώς και μακροοικονομικά στοιχεία όπως ρυθμός ανάπτυξης του Α.Ε.Π., πληθωρισμός και ανεργία για να μας οδηγήσουν σε ασφαλή συμπεράσματα.

Στην συνέχεια έχοντας τις γνώσεις και τα εργαλεία θα γίνει επεξεργασία των δεδομένων της επιχειρηματικότητας και του θεσμικού πλαισίου που

εφαρμόζουν οι χώρες που θα επιλεγθούν. Τέλος θα καταλήξουμε σε ασφαλή συμπεράσματα για τον αναγνώστη.

1.3. Χρησιμότητα

Η μελέτη αυτή θα μας επιτρέψει να βγάλουμε χρήσιμα συμπεράσματα για την εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου στην επιχειρηματικότητα και πως επέδρασε η κρίση. Θα γίνει καταγραφή στοιχείων τα οποία θα είναι χρήσιμα όχι μόνο για οικονομολόγους, αλλά και για απλούς πολίτες οι οποίοι εν μέσω κρίσης καλούνται να αναλάβουν τον ρόλο του επιχειρηματία.

2 Κεφάλαιο – Έρευνα βιβλιογραφίας

2.1 Εισαγωγή στην έννοια της επιχειρηματικότητας

Πάντα η επιχειρηματικότητα απασχολούσε τόσο τους ακαδημαϊκούς όσο και τους πολιτικούς κύκλους, τα τελευταία όμως χρόνια έχει ενταθεί το ενδιαφέρον λόγω του παγκόσμιου ανταγωνισμού. Γίνεται συνεχώς αναφορά στην σημασία της επιχειρηματικότητας, ωστόσο όπως αναφέρει το Συμβούλιο Ηνωμένων Εθνών ο ρόλος της επιχειρηματικότητας και της επιχειρησιακής κουλτούρας στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη συχνά υποτιμάται.

Η επιχειρηματικότητα έχει ορθά χαρακτηριστεί από τον Baymol το 1968 ως μια από τις πιο ενδιαφέρουσες έννοιες της οικονομίας. Η απουσία μιας ευρέως διαδεδομένης θεωρίας για την επιχειρηματικότητα περιορίζει και επηρεάζει όχι μόνο τον κλάδο της οικονομικής επιστήμης αλλά και όλες τις επιστήμες που σχετίζονται με την επιχειρηματικότητα (Kirchhoff, 1991). Η επιχειρηματικότητα κατά τον Wilken παρουσιάζεται σαν ένα μυστηριώδες «τέρας» που επιδέχεται πολλών προσεγγίσεων και απόψεων (Wilken, 1979)

Η ασάφεια αυτή αποτελεί πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι κυβερνήσεις σε ολόκληρο τον κόσμο για το πως να διευκολύνουν την επιχειρηματική ανάπτυξη και οφείλεται στο γεγονός ότι τα όρια του συγκεκριμένου τομέα δεν είναι καθορισμένα καθώς η έννοια της επιχειρηματικότητας περιλαμβάνει προσεγγίσεις από τομείς της οικονομικής επιστήμης (Casson, 1987), της κοινωνιολογίας (Thornton, 1999), της πολιτικής επιστήμης (Homer-Dixon, 1995), της ανθρωπολογίας (Danna, 1995), των τεχνών (Hoving, 1993) και της ψυχολογίας (Carsud and Kruger, 1995).

2.2 Ορισμός

Όπως αναφέραμε ήδη, η επιχειρηματικότητα αποτελεί μια έννοια που επιδέχεται πολλούς ορισμούς και προσεγγίσεις. Ο Γάλλος Richard Cantillon (1755) ήταν ο πρώτος που εισήγαγε τον όρο επιχειρηματικότητα και τον συνέδεσε με την οικονομική επιστήμη. Ο συγγραφέας και κύριος εκφραστής της γαλλικής σχολής θεωρεί τον επιχειρηματία ως άτομο που επιτυγχάνει

κέρδος κάτω από συνθήκες αβεβαιότητας (Hebert & Link, 1989). Δεν είναι εύκολο να ορίσει κανείς την επιχειρηματικότητα. Υπάρχουν πολλοί ορισμοί, όσοι και η βιβλιογραφία.

Σύμφωνα με τον Schumpeter (1934) η επιχειρηματικότητα είναι η ικανότητα που έχουν ορισμένοι άνθρωποι να διαβλέπουν κέρδος σε διάφορες οικονομικές δραστηριότητες και να αναλαμβάνουν να συνδυάσουν τους τρεις παραγωγικούς συντελεστές που είναι η εργασία, το έδαφος (ή γη) και το κεφάλαιο για να γίνει η παραγωγή. Παρουσιάζει, δηλαδή, τον επιχειρηματία ως καινοτόμο, ενώ παράλληλα τον διακρίνει από τον κάτοχο του κεφαλαίου, θεωρώντας τον τελευταίο ως εκείνον που αναλαμβάνει τον κίνδυνο (Schumpeter J.A., 1934). Παρόλο που δεν ήταν ο πρώτος που έκανε λόγο για καινοτομία θεωρείται ως ιδρυτής της θεωρίας της καινοτομίας.

Ο Schumpeter, ονόμασε την παραπάνω επιχειρηματική διαδικασία αναδιάταξης των υφιστάμενων πόρων της κοινωνίας ως Δημιουργική Καταστροφή (Creative Destruction). Είναι μια διεργασία μέσω της οποίας η ελεύθερη οικονομία μεταλλάσσεται διαρκώς καθώς αναπτύσσονται νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Στην Θεωρία του για τους Επιχειρηματικούς Κύκλους εξηγεί πως οι καινοτομίες έρχονται ως «σμήνη» καθώς τον αρχικό καινοτόμο τον ακολουθούν και τον μιμούνται και άλλοι και όλη αυτή η αλυσίδα οδηγεί στην οικονομική άνθηση.

Οι περισσότεροι ερευνητές συμφωνούν στο ότι η επιχειρηματικότητα περιλαμβάνει εκτός των άλλων και την διαδικασία ανακάλυψης και αξιοποίησης επιχειρηματικών ευκαιριών, την ανάπτυξη της καινοτομίας, την εξεύρεση τρόπων μείωσης της αβεβαιότητας για την επίτευξη κέρδους, το επιχειρηματικό πλεονέκτημα, τα προσωπικά χαρακτηριστικά του επιχειρηματία, την κοινωνία και επιχειρηματικότητα, το επιχειρηματικό και οικονομικό περιβάλλον (Πετράκης Π., 2004).

2.3 Το εννοιολογικό πλαίσιο του παγκοσμίου παρατηρητήριου για την επιχειρηματικότητα

Αυτή η ασάφεια και η αυξανόμενη σημασία της επιχειρηματικότητας έχουν μεγεθύνει την ανάγκη για μια σταθερή βάση διεθνών συγκρίσιμων δεικτών επιχειρηματικότητας. Υιοθετώντας μια ολιστική προσέγγιση και εστιάζοντας σε παράγοντες που εμποδίζουν ή δίνουν κίνητρα για την οικονομική δραστηριότητα εν γένει, έχει αναπτυχθεί μια σειρά διεθνώς συγκρίσιμων δεικτών που παρέχουν ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία για την επιχειρηματικότητα.

Το Παγκόσμιο Παρατηρητήριο για την Επιχειρηματικότητα (Global Entrepreneurship Monitor-GEM) αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ερευνητικά προγράμματα παγκοσμίως, που μελετά την επιχειρηματικότητα και παρέχει συγκριτικά στοιχεία για όλες τις χώρες του κόσμου και για διάστημα 18 ετών. Με αυτόν τον τρόπο συμβάλλει στην βαθύτερη κατανόηση της σχέσης της επιχειρηματικότητας και της γενικότερης ανάπτυξης μιας χώρας, ενώ ταυτόχρονα αναδεικνύει τις καλύτερες πρακτικές που δυνητικά μπορούν να αξιοποιηθούν.

Το GEM, λοιπόν, έχει ως στόχο:

- Να μετρήσει το επίπεδο επιχειρηματικότητας σε μια χώρα και να εξηγήσει τις διαφορές που εμφανίζονται ανάμεσα στις εξεταζόμενες χώρες
- Να αποκαλύψει τους παράγοντες που οδηγούν σε ικανοποιητικά επίπεδα επιχειρηματικότητας
- Να προτείνει πολιτικές που μπορούν να ενισχύσουν τα επίπεδα επιχειρηματικότητας σε μια χώρα.

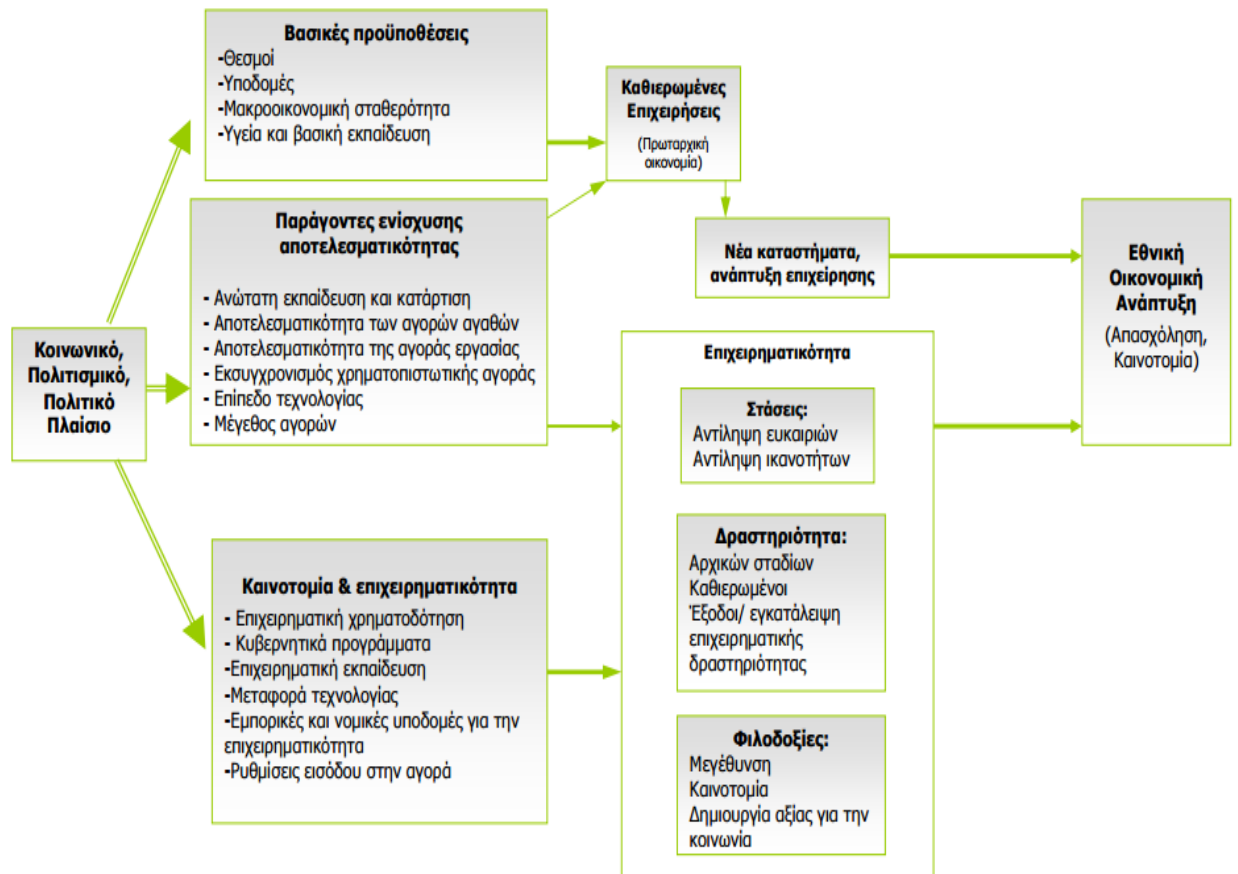
Στο εννοιολογικό πλαίσιο στο οποίο βασίζεται το GEM από το 2009 υποθέτει ότι η οικονομική δραστηριότητα εξαρτάται από το κοινωνικό, πολιτισμικό και πολιτικό πλαίσιο κάθε χώρας καθώς το περιβάλλον επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την επιχειρηματικότητα. Για το λόγο αυτό, στο πλαίσιο αυτό προσδιορίζεται μια σειρά παραγόντων οι οποίες αναφέρονται ως Διαστάσεις του Επιχειρηματικού Πλαισίου (Entrepreneurial Framework Conditions).

Με τη σειρά τους, οι Διαστάσεις αυτές επιδρούν στην οικονομική δραστηριότητα γενικά, μέσω της επίδρασής τους τόσο στη λειτουργία των καθιερωμένων επιχειρήσεων, όσο και στην ίδρυση νέων.

Ωστόσο, η σημασία των Διαστάσεων του Επιχειρηματικού Πλαισίου διαφέρει ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξης κάθε χώρας. Έτσι, έχουν διαμορφωθεί τρεις ομάδες Διαστάσεων. Η πρώτη ομάδα αφορά στις βασικές προϋποθέσεις, οι οποίες επιδρούν σε όλη την οικονομική δραστηριότητα μιας χώρας και ο ρόλος τους είναι σημαντικότερος για τις καθιερωμένες οικονομικές δραστηριότητες. Για παράδειγμα οι βασικοί θεσμοί, οι βασικές υποδομές, καθώς και τα επίπεδα υγείας και παιδείας, επηρεάζουν άμεσα το πλαίσιο της οικονομικής δραστηριότητας ακόμα και στις οικονομίες που βασίζονται στην εκμετάλλευση συντελεστών παραγωγής. Άλλες διαστάσεις, οι οποίες αποτελούν την δεύτερη ομάδα, σχετίζονται περισσότερο με οικονομίες που βασίζονται στην προώθηση της αποτελεσματικότητας, όπως είναι η εκπαίδευση και η αποτελεσματικότητα της αγοράς εργασίας μέσω της ενημέρωσης και της πληροφόρησης. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνονται οικονομίες κλίμακας και ταυτόχρονα ευνοείται και η ανάπτυξη νεοσύστατων εταιριών από τις νέες ευκαιρίες που δημιουργούνται στην αγορά και τις οποίες είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί με αποτελεσματικές μεθόδους. Τέλος η τρίτη ομάδα Διαστάσεων που αφορούν τις Διαστάσεις Καινοτομίας, επηρεάζουν άμεσα την επιχειρηματική δραστηριότητα και ιδιαίτερα εκείνη που σχετίζεται με την νέα τεχνολογία όπως για παράδειγμα η ευκολία της επιχειρηματικής χρηματοδότησης μέσω ηλεκτρονικών διαδικασιών ή η εύκολη πρόσβαση των επιτηδευματιών σε προγράμματα ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας μέσω κρατικών χρηματοδοτήσεων.

Το παραπάνω μοντέλο παρουσιάζεται και διαγραμματικά παρακάτω.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.1 : Το Εννοιολογικό Μοντέλο του GEM

Πηγή: IOBE, 2009

2.4 Σημασία της επιχειρηματικότητας - δυναμική μεταξύ παλαιών και νεοσύστατων επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με το Global Entrepreneurship Monitor (GEM) οι περισσότεροι πολιτικοί και ακαδημαϊκοί συμφωνούν ότι η επιχειρηματικότητα είναι κρίσιμος παράγοντας για την ανάπτυξη και την ευημερία της κοινωνίας.

Οι επιχειρηματίες συμβάλλουν στην καταπολέμηση της ανεργίας με την δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, και οδηγούν την καινοτομία και την επιτάχυνση των διαρθρωτικών αλλαγών σε μια οικονομία. Η δημιουργία νέων επιχειρήσεων αυξάνει τον ανταγωνισμό, την ανάπτυξη της καινοτομίας, προϊόντων και διεργασιών και σε δεύτερο επίπεδο βελτιώνει τις τιμές και ενισχύει την ποιότητα των προϊόντων. Η επιχειρηματικότητα συμβάλλει έμμεσα στην παραγωγικότητα, εισάγοντας νέο ανταγωνισμό. Με αυτόν τον τρόπο η επιχειρηματικότητα είναι ο καταλύτης της οικονομικής ανάπτυξης και της εθνικής ανταγωνιστικότητας (Kelley, Bosma, and Amoros, 2010).

Οι Διαστάσεις του Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος που αναφέραμε ήδη επιδρούν στην οικονομική ανάπτυξη από δύο δρόμους. Ο πρώτος είναι μέσω της λειτουργίας των καθιερωμένων επιχειρήσεων, οι οποίες παράγουν ένα μεγάλο μέρος του ΑΕΠ και προσφέρουν ένα μεγάλο μέρος των θέσεων εργασίας σε μια οικονομία. Ο δεύτερος δρόμος είναι με την άμεση επίδρασή τους στις νεοσύστατες επιχειρήσεις. Ωστόσο, οι δύο δρόμοι είναι συνδεδεμένοι και αλληλένδετοι. Οι μεγάλες καθιερωμένες επιχειρήσεις καθώς μεγεθύνονται, δημιουργούν νέα προϊόντα και υπηρεσίες, νέες δραστηριότητες και απευθύνονται σε καινούριες αγορές. Από την άλλη πλευρά, υπάρχει μια αμφίδρομη αλληλεπίδραση ανάμεσα στις μεγάλες επιχειρήσεις και τις νεοϊδρυόμενες που αποτελούν τα αποτελέσματα της νέας επιχειρηματικότητας. Η αλληλεπίδραση αυτή είναι σημαντική τόσο για την αναπτυξιακή δυναμική και των δύο ομάδων, όπως αποτυπώνεται στο παραπάνω μοντέλο, όσο και για την ευημερία της κοινωνίας.

2.5 Μέτρηση της επιχειρηματικότητας

Η ακριβής μέτρηση της επιχειρηματικότητας είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση της επιτυχίας ή αποτυχίας των νέων και μικρών επιχειρήσεων.

Το σύστημα μέτρησης κατά GEM περιλαμβάνει έναν μεγάλο αριθμό δεικτών για την μέτρηση της επιχειρηματικότητας. Οι δείκτες προκύπτουν από τη λογική του Εννοιολογικού Μοντέλου του GEM, που συνδέουν την επιχειρηματικότητα με την οικονομική ανάπτυξη. Ο επιχειρηματίας ωστόσο παραμένει βασική μονάδα ανάλυσης καθώς η επιχειρηματικότητα είναι μια δραστηριότητα που αρχίζει προτού η επιχείρηση γίνει λειτουργική.

Το GEM προκειμένου να μελετήσει με συστηματικό και συνεπή τρόπο τα χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας ενδιαφέρεται για όλους τους πιθανούς τύπους επιχειρηματία.

Συγκεκριμένα, μερικοί βασικοί δείκτες που έχουν κατασκευασθεί και δημοσιεύονται από το Global Entrepreneurship Monitor (GEM) για την μέτρηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πλαίσιο 1

ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

<p>Επίδοξοι Επιχειρηματίες (% του πληθυσμού 18-64 ετών)</p>	<p>Τα άτομα ηλικίας 18-64 ετών που – κατά το τελευταίο 12-μηνο από τη στιγμή της έρευνας - είχαν ξεκινήσει κάποιες προκαταρτικές ενέργειες στην κατεύθυνση έναρξης ενός νέου εγχειρήματος (συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης), στο οποίο θα είναι ιδιοκτήτες είτε του συνόλου, ή κάποιου μέρους του («συνεταίρος»). Οι ενέργειες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν από τη συγκέντρωση κεφαλαίου και την αναζήτηση χώρων εγκατάστασης και απαραίτητου εξοπλισμού, έως τη σύνταξη ενός επιχειρηματικού σχεδίου για αναζήτηση χρηματοδότη, κ.α. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται ωστόσο και όσοι/όσες έχουν προχωρήσει πράγματι στην έναρξη λειτουργίας της επιχείρησης και έχουν ήδη πληρώσει μισθούς ή έχουν έναν κύκλο εργασιών από αυτή τη δραστηριότητα, όχι όμως για διάστημα μεγαλύτερο των τελευταίων τριών μηνών. Επιπροσθέτως, αυτή η ενέργεια ενδεχομένως να εντάσσεται στην υπάρχουσα εργασία του ατόμου και να πραγματοποιείται για λογαριασμό του εργοδότη, με τη συμμετοχή του ερωτώμενου να αφορά έτσι έναν διοικητικό / διευθυντικό ρόλο και όχι απαραίτητα ιδιοκτησία.</p>
<p>Νέοι Επιχειρηματίες (% του πληθυσμού 18-64 ετών)</p>	<p>Τα άτομα ηλικίας 18-64 ετών που τη στιγμή της έρευνας ήταν ιδιοκτήτες – συμμετείχαν στην ιδιοκτησία ενός νέου εγχειρήματος / δραστηριότητας για το οποίο έχουν ήδη πληρώσει μισθούς και έχουν καταγράψει ένα κύκλο εργασιών για τουλάχιστον τρεις, αλλά</p>

	όχι περισσότερους από 42 μήνες
Επιχειρηματίες Αρχικών Σταδίων (% του πληθυσμού 18-64 ετών)	Τα άτομα που εντάσσονται στις δύο παραπάνω κατηγορίες σύμφωνα με του αντίστοιχους ορισμούς
Καθιερωμένοι Επιχειρηματίες (% του πληθυσμού 18-64 ετών)	Τα άτομα ηλικίας 18-64 ετών που κατά τη στιγμή της έρευνας ήταν ιδιοκτήτες – συμμετείχαν στην ιδιοκτησία μιας καθιερωμένης επιχείρησης, δηλαδή μιας επιχείρησης που έχει πραγματοποιήσει αμοιβές, πληρωμές ή οποιοσδήποτε άλλες πληρωμές στους ιδιοκτήτες για περισσότερους από 42 μήνες.
Συνολική Επιχειρηματική Δραστηριότητα (% του πληθυσμού 18-64 ετών)	Τα άτομα ηλικίας 18-64 ετών που είτε εμπλέκονται σε επιχειρηματική δραστηριότητα αρχικών σταδίων είτε είναι καθιερωμένοι επιχειρηματίες (βλ. παραπάνω)
Επιχειρηματική Δραστηριότητα Αρχικών Σταδίων Υψηλών Προσδοκιών Μεγέθυνσης (% του πληθυσμού 18-64 ετών)	Τα άτομα ηλικίας 18-64 ετών που είναι επιχειρηματίες αρχικών σταδίων (όπως ορίστηκαν παραπάνω) και αναμένουν ότι το εγχείρημά τους θα απασχολεί τουλάχιστον 20 εργαζομένους σε πέντε χρόνια από τώρα
Ποσοστό Αναστολής Επιχειρηματικής δραστηριότητας (% του πληθυσμού 18-64 ετών)	Τα άτομα ηλικίας 18-64 ετών που κατά τους τελευταίους 12 μήνες από τη στιγμή της έρευνας ανέστειλαν τη λειτουργία μιας επιχείρησης, εξαγόρασαν το μερίδιό τους και παραιτήθηκαν, πούλησαν την επιχείρηση εγχείρημα ή/ και γενικά έπαψαν να συμμετέχουν στη λειτουργία της ανεξάρτητα από το αν αυτή συνέχισε ή όχι τη λειτουργίας της.

Οι επίδοξοι επιχειρηματίες, είναι τα άτομα που βρίσκονται στο αρχικό στάδιο της επιχειρηματικής τους δράσης, δηλαδή συμμετέχουν ενεργά στην δημιουργία μιας επιχείρησης που θα είναι ιδιοκτήτες ή συν-ιδιοκτήτες.

Οι νέοι επιχειρηματίες. Πρόκειται για ιδιοκτήτες που διοικούν μια επιχείρηση που έχει πληρώσει μισθούς για περισσότερους από τρεις μήνες αλλά λιγότερο από 42.

Οι καθιερωμένοι επιχειρηματίες, είναι τα άτομα που είναι ιδιοκτήτες ή διευθύνουν μια επιχείρηση που λειτουργεί με πληρωμές μισθών για διάστημα μεγαλύτερο των 42 μηνών.

Ο Δείκτης Επιχειρηματικής Δραστηριότητας Αρχικών Σταδίων που προκύπτει από το άθροισμα των επίδοξων και νέων επιχειρηματιών και αποτελεί τον πρωταρχικό και θεμελιώδη δείκτη επιχειρηματικής δραστηριότητας μιας χώρας καθώς αντιπροσωπεύει τη δυναμική νέα δραστηριότητα που, αν καταφέρει να υλοποιηθεί, μετατρέπεται ακόμα και σε έναν μοχλό πίεσης για τις ήδη υπάρχουσες επιχειρήσεις καθώς, όπως αναφέραμε, αυξάνεται έτσι η ανταγωνιστικότητα και κατά συνέπεια και η οικονομική ανάπτυξη.

Ο Δείκτης καθιερωμένης Επιχειρηματικότητας φανερώνει θετικές συνθήκες, όταν είναι υψηλός, για την επιχειρηματική επιβίωση σε μια χώρα, αφού προκύπτει από τις επιχειρήσεις που έχουν καταφέρει να ξεπεράσουν το κρίσιμο όριο των πρώτων 3,5 χρόνων λειτουργίας. Ταυτόχρονα όμως μας προδιαθέτει για έναν μάλλον χαμηλό επίπεδο δανεισμού με έναν χαμηλό δείκτη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων.

Με τον Συνολικό Δείκτη Επιχειρηματικότητας το GEM αναφέρεται στο σύνολο του πληθυσμού που συμμετέχει στις διάφορες φάσεις του κύκλου ζωής της επιχειρηματικότητας.

Ο Δείκτης Άτυπων Επενδύσεων αναφέρεται σε άτομα που μέσα στην τελευταία τριετία έχουν χρηματοδοτήσει με προσωπικά κεφάλαια κάποιο νέο εγχείρημα που ξεκίνησε ωστόσο κάποιος άλλος.

Ο Δείκτης Πρόθεση Έναρξης Επιχειρηματικής Δραστηριότητας αναφέρεται ουσιαστικά στα άτομα που με χρονικό ορίζοντα τριών χρόνων αναμένεται να ξεκινήσουν κάποιου είδους επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ο δείκτης Informal Investors Rate μετράει το ποσοστό του πληθυσμού που έχει δώσει προσωπικά κεφάλαια για μια νέα επιχείρηση, που όμως ξεκίνησε από κάποιον άλλον κατά τα τελευταία τρία χρόνια.

Τέλος, ο Δείκτης Διακοπή- Αναστολή Επιχειρηματικής Δραστηριότητας εξετάζει τις αιτίες που οδήγησαν σε αυτή την διακοπή- αναστολή, όπως η απουσία κερδοφορίας ή η εύρεση εναλλακτικής απασχόλησης.

Ωστόσο υπάρχουν δείκτες που μετρούν και την επιχειρηματική φιλοδοξία. Τέτοιοι είναι ο Growth Expectation early-stage Entrepreneurial Activity που μετράει το ποσοστό των Επιχειρηματιών Αρχικών σταδίων (Total early-stage Entrepreneurial Activity-TEA) που φιλοδοξούν ότι θα απασχολήσουν στο κοντινό μέλλον τουλάχιστον πέντε εργαζόμενους, ο New Product early-stage Entrepreneurial Activity που δείχνει το ποσοστό των TEA που προσφέρουν καινοτόμο προϊόν ή υπηρεσία και τέλος ο International Orientation early-stage Entrepreneurial Activity που δείχνει κατά πόσο οι πελάτες εδρεύουν στο εξωτερικό.

Όπως αναφέρθηκε ήδη, στην επιχειρηματικότητα συμπεριλαμβάνονται και τα προσωπικά χαρακτηριστικά του επιχειρηματία. Για τον λόγο αυτόν έχουν δημιουργηθεί δείκτες για την ποσοτικοποίηση των χαρακτηριστικών αυτών. Για παράδειγμα, ο δείκτης Entrepreneurial Intention που μας δείχνει το ποσοστό του πληθυσμού (άτομα που εμπλέκονται σε οποιοδήποτε στάδιο της επιχειρηματικής δραστηριότητας εξαιρούνται), οι οποίοι σκοπεύουν να ξεκινήσουν μια επιχείρηση μέσα στα επόμενα τρία χρόνια. Επιπλέον, ο δείκτης που δείχνει την ενασχόληση τους με την επιχειρηματικότητα ως επιθυμητή καριέρα και ο δείκτης που καταδεικνύει το ποσοστό του πληθυσμού που φαίνεται ότι ο φόβος της αποτυχίας θα τους αποτρέψει από τη σύσταση μιας επιχείρησης. Επίσης, μπορούμε να μετρήσουμε με την βοήθεια δεικτών πόσοι πιστεύουν ότι ένας επιτυχημένος επιχειρηματίας έχει και υψηλό κοινωνικό κύρος, γεγονός που δημιουργεί κίνητρα για την ενασχόληση με την επιχειρηματικότητα και αυξάνει το αίσθημα του ανταγωνισμού. Τέλος μετράμε πόσοι πιστεύουν ότι έχουν τις δυνατότητες και τις απαιτούμενες δεξιότητες και γνώσεις, ώστε να αντιλαμβάνονται τις ευκαιρίες για να ξεκινήσουν μια νέα επιχείρηση (Ιωαννίδης & Χατζηχρήστου, 2012).

Ένας εναλλακτικός δείκτης μέτρησης της επιχειρηματικότητας είναι ο δείκτης κοινωνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Ο δείκτης αυτός

προϋποθέτει την ύπαρξη της συνέχειας στην επιχειρηματική συμπεριφορά και παρέχει μια μέτρηση για την επιχειρηματική ροή. Το επίπεδο της επιρρηματικής δραστηριότητας ενός ατόμου επηρεάζεται από το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο λαμβάνει χώρα η δραστηριότητα αυτή. Αυτό το πλαίσιο δεν είναι ομοιόμορφο και διαφέρει από άτομο σε άτομο λόγω παραγόντων όπως τα κοινωνικά δίκτυα, η εκπαίδευση και το φύλο.

2.6 Ανταγωνιστική κατάταξη χωρών και κίνητρα επιχειρηματικότητας

Η σύγκριση των δεικτών πολλών χωρών με βάση ορισμένα χαρακτηριστικά, αποκαλύπτει και τη σχετική ανταγωνιστική θέση κάθε χώρας. Για παράδειγμα, το ποσοστό δημιουργίας νέων επιχειρήσεων σε σχέση με τον υφιστάμενο αριθμό επιχειρήσεων είναι ένας δείκτης που μας δείχνει την αύξηση ή μείωση της παραγωγικότητας για κάθε χώρα. Μειωμένη παραγωγική διαδικασία συνεπάγεται και χαμηλή επιχειρηματικότητα άρα και χαμηλή ανταγωνιστική θέση, καθώς το ποσοστό δημιουργίας νέων επιχειρήσεων εκφράζει την ένταση της επιχειρηματικότητας, και κατά κανόνα αντανakλά τις προσδοκίες σχετικά με νέες παραγωγικές διαδικασίες, την εσωτερική πολιτική ανταγωνισμού και τις διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία συνολικά καθώς και τον επιχειρηματικό τομέα, τόσο σε εθνικό όσο και σε κλαδικό επίπεδο.

Σημαντικό βέβαια είναι εκτός από τον αριθμό των νέων επιχειρήσεων να διερευνηθεί και η ποιότητα αυτών, η οποία μπορεί να εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως τα κίνητρα δημιουργίας νέων επιχειρήσεων. Εδώ είναι σημαντική η διάκριση μεταξύ της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας ή ανάγκης. Συγκεκριμένα, ορίζουμε σαν Επιχειρηματικότητα Ευκαιρίας το ποσοστό αυτών που εμπλέκονται σε επιχειρηματική δραστηριότητα αρχικών σταδίων οι οποίοι α) δηλώνουν ότι δραστηριοποιήθηκαν επιχειρηματικά με κίνητρο την αξιοποίηση μιας ευκαιρίας και όχι λόγω έλλειψης εναλλακτικών επιλογών απασχόλησης και β) δηλώνουν ότι βασική αιτία για να αξιοποιήσουν αυτή την ευκαιρία είναι η διάθεση εργασιακής ανεξαρτησίας ή η αύξηση του εισοδήματός τους και όχι απλώς η συντήρησή του στα ίδια επίπεδα. Ενώ σαν

Επιχειρηματικότητα Ανάγκης ορίζεται η ίδρυση και προσπάθεια ανάπτυξης νέας επιχείρησης με αφορμή το ότι ο νέος επιχειρηματίας δε βρήκε καλύτερη λύση για βιοπορισμό. Οι λόγοι μπορεί να είναι ακόμα η δυσαρέσκεια με την υπάρχουσα απασχόληση ή και ο φόβος για πιθανή απόλυση. Έχει παρατηρηθεί ότι η επιχειρηματικότητα αυτής της μορφής ωστόσο δεν οδηγεί συνήθως σε βιώσιμες επιχειρήσεις (Ιωαννίδης & Χατζηχρήστο,2012). Για την διάκριση αυτή μας βοηθούν οι δείκτες Improvement-Driven Opportunity Entrepreneurial Activity και ο Necessity-Driven Entrepreneurial Activity. Οι Acs και Varga (2005) μελέτησαν 11 χώρες και διαπίστωσαν ότι η επιχειρηματικότητα ευκαιρίας έχει θετική επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη, ενώ η επιχειρηματικότητα ανάγκης δεν έχει κανένα αποτέλεσμα.

2.7 Πηγές χρηματοδότησης και επιχειρηματικότητα

Η επιχειρηματικότητα θεωρείται ότι είναι ένας σημαντικός μηχανισμός για την οικονομική ανάπτυξη αφού αναπτύσσεται η απασχόληση, η καινοτομία και εν γένει η κυκλοφορία του χρήματος (Schumpeter 1934, Acs και Audretsch 1988, Wennekers και Thurik 1999, Baumol 2002). Η δυναμική της επιχειρηματικότητας μπορεί να είναι πολύ διαφορετική, ανάλογα με το θεσμικό πλαίσιο και το επίπεδο της οικονομικής ανάπτυξης.

Οι ερευνητές έχουν προσπαθήσει να καταγράψουν όλες τις διαδικασίες που απαιτούνται από έναν επιχειρηματία για να ξεκινήσει και να λειτουργεί μια νόμιμη είτε βιομηχανική είτε εμπορική επιχείρηση, καθώς και τον χρόνο και το κόστος για την ολοκλήρωση των διαδικασιών αυτών, όπως και το ελάχιστο απαιτούμενο κεφάλαιο. Οι διαδικασίες αυτές περιλαμβάνουν τη λήψη όλων των αναγκαίων αδειών, την γνωστοποίηση τους, την επαλήθευσή τους ή και τις έγγραφες αναφορές για την επιχείρηση και τους εργαζόμενους με σχετικές αρμοδιότητες.

Τα χρηματοοικονομικά συστήματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί είναι ένας από τους μεγαλύτερους θεσμούς που δημιουργούν ευκαιρίες. Τα συστήματα και οι οργανισμοί αυτοί, αξιολογούν μελλοντικούς επιχειρηματίες, χρησιμοποιούν αποταμιεύσεις για να χρηματοδοτήσουν τις πιο υποσχόμενες

δραστηριότητες που ενισχύουν την παραγωγική διαδικασία, διαφοροποιούν τα ρίσκα που σχετίζονται με αυτές τις δραστηριότητες και αποκαλύπτουν τα αναμενόμενα κέρδη από την ενασχόληση με την καινοτομία παρά με την παραγωγή αγαθών που ήδη υπάρχουν στην αγορά.

Τα πιο αναπτυσσόμενα χρηματοοικονομικά συστήματα βελτιώνουν την πιθανότητα της δημιουργίας καινοτομιών και για αυτόν τον λόγο επιταχύνουν την οικονομική ανάπτυξη σε μια χώρα ή μια περιοχή ή ακόμα μπορούν να επηρεάσουν την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη. Ενώ σε αντίθετη περίπτωση όταν ο χρηματοοικονομικός τομέας αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα ρευστότητας ή απλά για διάφορους λόγους πρέπει να μειώσει την παροχή ρευστότητας προς την κοινωνία, μειώνει τον ρυθμό της οικονομικής ανάπτυξης, μειώνοντας με την σειρά της τον ρυθμό της καινοτομίας.

Οι επιλογές και οι αποφάσεις των πολιτικών και εν γένει της κυβέρνησης έχουν σημαντικές συνέπειες στον χρηματοπιστωτικό κλάδο αφού επηρεάζουν άμεσα τα χρηματοοικονομικά συστήματα και γενικότερα την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη. Οι χρηματαγορές παίζουν έναν σημαντικό ρόλο στην οικονομική δραστηριότητα.

Οι τρόποι χρηματοδότησης ποικίλουν. Ο τραπεζικός δανεισμός είναι ο πιο συνηθισμένος σήμερα γίνεται είτε με την χορήγηση δανείου κεφαλαίου κίνησης, τα οποία είναι μικρής διάρκειας και έχουν σκοπό τη βελτίωση της ρευστότητας της επιχείρησης, είτε με την χορήγηση μακροπρόθεσμων δανείων χαμηλότερου επιτοκίου που περιλαμβάνουν τα δάνεια εγκατάστασης και τα δάνεια επαγγελματικού εξοπλισμού. Η έκδοση ομολόγων και μετοχών δεν εξασφαλίζει μόνο την χρηματοδότηση αλλά βοηθάει και στην ανάπτυξη και στην λειτουργία των αγορών ομολόγων και του χρηματιστηρίου.

Ένας άλλος τρόπος χρηματοδότησης της ίδρυσης, ανάπτυξης ή εξαγοράς μιας εταιρείας, βάσει του οποίου ο επενδυτής αποκτά τμήμα του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας ως αντάλλαγμα για την παροχή χρηματοδότησης είναι μέσω των επιχειρηματικών κεφαλαίων (Venture Capital). Το venture capital είναι μια σχετικά νέα μορφή χρηματοδότησης που πρωτοεμφανίστηκε στις ΗΠΑ μετά το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Στην Ελλάδα αρχίζει να αναπτύσσεται από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Η χρηματοδότηση μπορεί να έρθει με μέσω εύπορων ιδιωτών επενδυτών

(Business Angels) που επιθυμούν να επενδύσουν μέρος των πλεοναζόντων κεφαλαίων τους σε νέες επιχειρήσεις. Πολλά κράτη ενθαρρύνουν τους επενδυτές αυτούς να αποκτήσουν μετοχές στις επιχειρήσεις στις οποίες επενδύουν με την παροχή φορολογικών κινήτρων (H.B. και ΗΠΑ). Στην Ελλάδα η χρηματοδότηση με τον τρόπο αυτόν δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη.

Με την ανάπτυξη του διαδικτύου εναλλακτικοί τρόπου χρηματοδότησης παρουσιάστηκαν όπως η «χρηματοδότηση από το πλήθος» (“crowdfunding”, ή διαδικτυακή μικροχρηματοδότηση) που επιτρέπει στον κάθε χρήστη να συνεισφέρει δίνοντας από μόλις ένα ευρώ μέχρι και αρκετές εκατοντάδες προσφέροντάς τους αποκλειστικά προνόμια. Η χρηματοδότηση από το πλήθος είναι εφικτή χάρη σε ειδικευμένες διαδικτυακές πλατφόρμες που παρέχουν την απαιτούμενη ασφάλεια συναλλαγών και τα απαραίτητα εργαλεία για τη διαχείριση της καμπάνιας ωστόσο ο επιχειρηματίας θα πρέπει να έχει διαβάσει προσεκτικά τους όρους χρήσης της πλατφόρμας. Έτσι έχουν όλοι κίνητρο να γίνουν επιχειρηματίες και έχουμε αύξηση στην επιχειρηματικότητα.

Οι δείκτες μας δείχνουν πως οι διαφορές στην ποσότητα και την ποιότητα στις υπηρεσίες που παρέχονται από τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα μπορούν μερικώς να εξηγήσουν γιατί οι χώρες αναπτύσσονται με διαφορετικό ρυθμό. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών στον προσανατολισμό της επιχειρηματικής δραστηριότητας (Autio 2007). Για αυτό το λόγο η παραγωγική ανάπτυξη είναι επηρεασμένη από τα πρότυπα του κόστους και των ωφελειών.

Όπως έχουμε εξηγήσει και νωρίτερα τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα επηρεάζουν τις αποφάσεις για επένδυση σε δραστηριότητες που αυξάνουν την παραγωγή μέσω δύο μηχανισμών, πρώτον αξιολογώντας μελλοντικούς επιχειρηματίες και δεύτερον χρηματοδοτούν τους περισσότερο υποσχόμενους. Τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα μπορούν να παρέχουν αυτού του είδους την έρευνα, τις αξιολογήσεις και να παρακολουθούν τις υπηρεσίες αποτελεσματικότερα και λιγότερα δαπανηρά από ότι μεμονωμένοι ιδιώτες. Γενικά η αξιολόγηση και η ταξινόμηση των επιχειρηματιών χαμηλώνει τα κόστη της επένδυσης στην παραγωγική δραστηριότητα και προσομοιώνει την οικονομική ανάπτυξη.

2.8 Θεσμικό πλαίσιο και επιχειρηματικότητα

Υπάρχουν νόμοι και κανονισμοί που οριοθετούν και προσδιορίζουν την επιχειρηματική δραστηριότητα σε κάθε χώρα. Το θεσμικό πλαίσιο είναι οι κανόνες που επιτρέπουν την ίδρυση νέων επιχειρήσεων. Η επιχειρηματικότητα συχνά αντιμετωπίζεται σαν καταλύτης για την οικονομική ανάπτυξη. Η επιθυμία του επιχειρηματία να αναλάβει τον επιχειρηματικό κίνδυνο και συγχρόνως το συγκριτικό πλεονέκτημα των ανεξερεύνητων ευκαιριών για κέρδος μέσα από την καινοτομία που συνδυάζεται φυσικά με την σκληρή δουλειά οριοθετείται από το θεσμικό και νομικό πλαίσιο που απαρτίζουν την ίδρυση και λειτουργία μιας επιχείρησης. (Kirzner 1997).

Αυτή η αναζήτηση για το κέρδος και η πιθανότητα μιας προσωπικής και οικονομικής αποτυχίας ωθούν τον επιχειρηματία να χρησιμοποιήσει όσο το δυνατόν πιο αποδοτικά τους συντελεστές παραγωγής που διαθέτει. Επιτυχημένοι επιχειρηματίες παρέχουν ευκαιρίες απασχόλησης, τονώνουν την οικονομική ανάπτυξη και συνεισφέρουν έσοδα στην κρατικές και τοπικές κυβερνήσεις (Gwartney, Holcombe, and Lawson 2004; Kreft and Sobel 2005). Χάρη στα προνόμια που προκύπτουν από την επιχειρηματικότητα, ένα μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας έχει επικεντρωθεί στους παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση ενός ατόμου για να γίνει επιχειρηματίας και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες η επιχειρηματικότητα ευημερεί.

■ Παράγοντες που επιδρούν στην επιχειρηματικότητα

Κανονισμοί εισόδου. Οι χώρες διαφέρουν σημαντικά στους κανονισμούς τους σχετικά με το άνοιγμα μιας νέας επιχείρησης. Οι κανονισμοί εισόδου που υπάρχουν σε κάθε χώρα μας δείχνουν τον αριθμό διαδικασιών, τον χρόνο και το κόστος το οποίο μια νέα επιχείρηση πρέπει να διαθέσει για να μπορέσει να λειτουργήσει νόμιμα. Το επίσημο κόστος εισόδου είναι εξωφρενικά υψηλό στις περισσότερες χώρες. Σύμφωνα με την έρευνα των Djankov, La Porta, Lopez-De-Silanes και Shleifer (2002) οι χώρες που έχουν αυστηρούς κανονισμούς εισόδου παρουσιάζουν μεγαλύτερη διαφθορά και παραοικονομία από άλλες με πιο απλούς τρόπους ίδρυσης μιας επιχείρησης.

Επιπλέον, παρουσιάζουν χαμηλότερη ποιότητα σε δημόσια και ιδιωτικά αγαθά. Υψηλότερη επιχειρηματική δραστηριότητα συναντούμε περισσότερο σε οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες και σε χώρες με λιγότερους περιορισμούς στις διεθνείς ροές κεφαλαίων. Για παράδειγμα για να ιδρύσει κάποιος μια επιχείρηση στην Μοζαμβίκη πρέπει να εκπληρώσει 19 διαδικασίες οι οποίες απαιτούν το λιγότερο 149 ημέρες και έχει κόστος US \$256. Σε αντίθεση στον Καναδά χρειάζονται μόνο δυο διαδικασίες και ημέρες και κοστίζει \$280.

Ο Pigou (1938) στην θεωρία του, υποστηρίζει ότι οι άναρχες αγορές δεν πετυχαίνουν την οικονομική ευημερία της κοινωνίας, που είναι και το θεμιτό αποτέλεσμα, αλλά εμφανίζουν διαστρεβλωμένες καταστάσεις όπως είναι τα καρτέλ και το μονοπώλιο. Μια κυβέρνηση που επιδιώκει την κοινωνική αποτελεσματικότητα καταπολεμά αυτές τις ανωμαλίες στην οικονομία και προστατεύει το κοινό μέσω των κανονισμών. Η άποψη αυτή υποστηρίζει ότι όταν η κυβέρνηση παρακολουθεί τις νέες επιχειρήσεις βεβαιώνεται ότι οι καταναλωτές θα αγοράζουν υψηλής ποιότητας προϊόντα. Μια τέτοια ρύθμιση μειώνει τις αδυναμίες της αγοράς όπως χαμηλής ποιότητας προϊόντα και υψηλές τιμές για τους καταναλωτές. Ωστόσο υπάρχει και η άλλη άποψη ότι πολλοί από αυτούς τους κανονισμούς εισόδου υπάρχουν για να δρουν προς όφελος των ήδη εδραιωμένων εταιριών κρατώντας τους ανταγωνιστές εκτός κλάδου με αποτέλεσμα να αυξάνονται τα κέρδη τους, και προς όφελος των πολιτικών και γραφειοκρατών καθώς δωροδοκούνται για να επιταχύνουν τις διαδικασίες.

Οι νομοθέτες που επιζητούν να αυξήσουν τον ρυθμό ίδρυσης νέων επιχειρήσεων έρχονται αντιμέτωποι με δύο επιλογές. Η πρώτη επιλογή της χαμηλής επιβολής κανονισμών η οποία εστιάζει στην ταχύτητα και το μειωμένο κόστος για την ίδρυση μιας νέας επιχείρησης, ενώ στην δεύτερη, η κυβέρνηση θα παρέχει στήριξη στις νέες επιχειρήσεις μέσω της πληροφόρησης, εκπαίδευσης και της χρηματοδότησης.

Εργατική Νομοθεσία. Στους κανονισμούς του κράτους που δραστηριοποιείται μια επιχείρηση ανήκει και η εργατική νομοθεσία. Κάθε χώρα στον κόσμο έχει καθιερώσει ένα σύνθετο σύστημα νόμων και κανονισμών προκειμένου να προστατευθούν τα συμφέροντα των εργαζομένων και για να διασφαλίσουν ένα υψηλό επίπεδο διαβίωσης για τους πολίτες.

Οι κανονισμοί είναι απαραίτητοι για την εύρυθμη λειτουργία των αγορών εργασίας (Botero, Djankov, La Porta, Lopez-de-Silanes και Shleifer, 2004). Μπορούν να βοηθήσουν στη διόρθωση της αγοράς, τη στήριξη της κοινωνικής συνοχής και την ενθάρρυνση της οικονομικής αποτελεσματικότητας. Οι κανονισμοί της αγοράς εργασίας καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα, από τους κανόνες που διέπουν τις ρυθμίσεις για τις ατομικές συμβάσεις με μηχανισμούς συλλογικής διαπραγμάτευσης. Οι αυστηροί κανονισμοί στην αγορά εργασίας μπορούν όμως από την άλλη πλευρά να αποθαρρύνουν τους επιχειρηματίες να προβούν σε προσλήψεις και κατά συνέπεια να μειωθεί η οικονομική ανάπτυξη δημιουργώντας έτσι αντικίνητρα για την κινητικότητα των εργαζομένων από θέσεις χαμηλής σε θέσεις υψηλής παραγωγικότητας.

Όσο και η έλλειψη κανονισμών μπορεί να έχει δυσμενή αποτελέσματα. Για παράδειγμα, εάν δεν προβλέπεται αναρρωτική άδεια ή οι εργαζόμενοι καλούνται να δουλεύουν πολλές ώρες χωρίς ημέρες ξεκούρασης η αποδοτικότητα τους θα μειωθεί. Επίσης, η έλλειψη κανονισμών μπορεί να υπονομεύσει την κοινωνική συνοχή σε χώρες που δεν έχουν ορίσει κανονισμούς για τον κατώτατο μισθό ή προστασία από την ανεργία και ιατρική ασφάλιση. Αυτές οι χώρες μπορεί να αποτύχουν να προσφέρουν ένα βασικό επίπεδο προστασίας για τους εργαζομένους τους, αφήνοντας τους ευάλωτους σε οικονομικά σοκ. Η ευελιξία στην απασχόληση είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ποιότητα της εργασίας. Συγκεκριμένα, το σύστημα ευελιξίας με ασφάλεια της Δανίας προσφέρει ευελιξία στους κανόνες πρόσληψης και απόλυσης και παρέχει ένα ισχυρό δίκτυο ασφαλείας για τους εργαζόμενους με τη μορφή της προστασίας της ανεργίας και των κοινωνικών παροχών, αν και το δημοσιονομικό κόστος της μπορεί να είναι υψηλό σε περιόδους οικονομικής επιβράδυνσης.

Πτωχευτικό Πλαίσιο. Για να γίνει κάποιος επιχειρηματίας δεν αρκεί να επικεντρωθεί μόνο στα προνόμια της θέσης αυτής ή μόνο στο πόσο εύκολο είναι, αλλά θα πρέπει να εστιάσει και στον πτωχευτικό πλαίσιο της περιοχής στην οποία δραστηριοποιείται, καθώς και στην φορολογική νομοθεσία.

Η φιλική προς τον επιχειρηματία πτωχευτική νομοθεσία ενθαρρύνει περισσότερο την επιχειρηματική ανάπτυξη (Lee, Yamakawa, Peng και Barney, 2011). Επιεικείς, φιλικές προς τον επιχειρηματία πτωχευτικές διαδικασίες είναι

σημαντικά συσχετισμένες με το επίπεδο της επιχειρηματικής ανάπτυξης όπως μετράται από τον ρυθμό ίδρυσης νέων εταιριών. Οι εταιρικές πτωχεύσεις είναι συνήθεις. Ενώ όλοι οι επιχειρηματίες ενδιαφέρονται για την επιτυχία, δυστυχώς στην πλειοψηφία τους αποτυγχάνουν και καταλήγουν στην πτώχευση. Μια πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι θεσμοθέτες σε ολόκληρο τον κόσμο είναι πως να διευκολύνουν την επιχειρηματική ανάπτυξη δεδομένων των πιθανοτήτων μιας αποτυχίας και τελικά πτώχευσης μιας επιχείρησης. Οι νομικές διαδικασίες που συνδέονται με την πτώχευση διαφέρουν σημαντικά από χώρα σε χώρα. Μερικές χώρες παρέχουν μόνο μερική ίσως και ελλιπή προστασία στους επιχειρηματίες, ενώ άλλες χώρες έχουν περισσότερο φιλική προς τους επιχειρηματίες πτωχευτική νομοθεσία.

Συστατικά της φιλικής πτωχευτικής νομοθεσίας αποτελούν ο χρόνος που καταναλώθηκε στην πτωχευτική διαδικασία, το κόστος της διαδικασίας αυτής, και η ευκαιρία να έχουν οι επιχειρηματίες αυτοί ένα νέο ξεκίνημα. Εξετάζοντας την σχέση μεταξύ πτωχευτικής διαδικασίας και της αξίας που δημιουργείται στην κοινωνία από τις νέες εταιρίες είδαμε ότι οι φιλικές προς τον επιχειρηματία πτωχευτικές νομοθεσίες αυξάνουν τον ρυθμό εισαγωγής νέων εταιριών, το οποίο είναι ενδεικτικό της ενεργής επιχειρηματικότητας της οικονομίας.

Οι φιλικές προς τους επιχειρηματίες πτωχευτικές νομοθεσίες θα επηρεάσουν θετικά την επιχειρηματική ανάπτυξη μειώνοντας τα φράγματα εισόδου και εξόδου. Ωστόσο οι επιχειρηματίες που ξεκινούν νέες επιχειρήσεις πρέπει να δώσουν προσοχή στους πτωχευτικούς νόμους στους οποίους υπόκειται η επιχείρησή τους και, εάν είναι εφικτό, να ιδρύσουν την επιχείρηση τους σε κάποια περιοχή με φιλική προς τον επιχειρηματία πτωχευτική νομοθεσία.

Φορολογική Νομοθεσία. Ένα από τα βασικότερα κίνητρα ανάληψης μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας είναι, πέρα από την χαρά της δημιουργίας και την προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη του επιχειρηματία όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η προσδοκία αποκόμισης ικανοποιητικού κέρδους, που θα αποτελεί το κόστος ευκαιρίας για την ανάληψη του κινδύνου και την επένδυση των κεφαλαίων του. Οι επιχειρηματίες έχουν να αντιμετωπίσουν πολλές φορές τον κυκεώνα της φορολογικής νομοθεσίας. Η πολυνομία και η ασάφεια δημιουργούν ένα

πολύπλοκο και δύσχρηστο φορολογικό σύστημα και οι επιχειρήσεις δε γνωρίζουν τη συνολική φορολογική τους επιβάρυνση. Αυτή η φορολογική επιβάρυνση διαφοροποιείται από επιχείρηση σε επιχείρηση καθώς η άσκηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων γίνεται μέσω διαφόρων ατομικών, εταιρικών μορφών των οποίων η φορολογική αντιμετώπιση των αποτελεσμάτων τους διαφέρει.

Δικαιώματα Ιδιοκτησίας. Πέρα από ένα λειτουργικό χρηματοπιστωτικό σύστημα τα δικαιώματα ιδιοκτησίας έχουν ζωτική σημασία για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητάς. Οι επιχειρηματίες δεν θα επενδύσουν σε μια χώρα εάν δεν μπορούν να κρατήσουν τους καρπούς της επένδυσής τους. Σε μια χώρα χωρίς ασφαλή δικαιώματα ιδιοκτησίας οι επιχειρηματίες δεν θα επενδύσουν ή θα επενδύσουν λιγότερο, ακόμα και εάν είχαν πρόσβαση σε δανεισμό. Μεταρρυθμίσεις για την διασφάλιση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας επείγουν όπως τονίζουν οι Johnson, McMillan και Woodruff (1999) καθώς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα λειτουργούν καλύτερα όταν έχουν διασφαλιστεί τα δικαιώματα ιδιοκτησίας.

Διαφθορά. Η αδυναμία στα δικαιώματα ιδιοκτησίας και η διαφθορά επηρεάζουν αρνητικά την συνολική ανάπτυξη. Η δωροδοκία των κρατικών υπαλλήλων αυξάνει το κόστος εισόδου και το αίσθημα ανασφάλειας για τους επιχειρηματίες καθώς χρησιμοποιούν τους πόρους διαθέτουν μη αποτελεσματικά. Επιπλέον, οι επιχειρηματίες δεν μπορούν να εξασφαλίσουν ότι θα τηρηθούν οι κυβερνητικές υποσχέσεις ή πολύ περισσότερο ότι εάν επενδύσουν σε μια χώρα με υψηλά ποσοστά διαφθοράς θα βλάψουν την φήμη τους (Anghimelech, Zelekha, Sarabi, 2011). Άρα, η διαφθορά μειώνει τα αναμενόμενα κέρδη των επιχειρήσεων, το κύρος του επιχειρηματία με αποτέλεσμα να υπάρχει μείωση στον αριθμό των επιχειρηματιών και κατά συνέπεια μειώνεται η επιχειρηματικότητα (Burt, 2000, Carsrud and Johnson, 1989).

2.9 Επιχειρηματικότητα και διεθνής χρηματοοικονομική ολοκλήρωση ή παγκοσμιοποίηση

Η διεθνής χρηματοοικονομική ενοποίηση έχει συνδεθεί με τα υψηλότερα επίπεδα επιχειρηματικής δραστηριότητας βγαίνοντας έξω από τα στενά όρια μιας μικρής περιοχής και πλέον επεκτείνεται σε παγκόσμιο επίπεδο.

Οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης στην επιχειρηματικότητα είναι αμφίβολες. Ο ταχύς ρυθμός της παγκόσμιας οικονομικής ολοκλήρωσης παρατηρείται πιο άμεσα στην απότομη αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων, ωστόσο έχει εγείρει ανησυχίες στην ακαδημαϊκή κοινότητα για πιθανή αρνητική επίπτωση του διεθνούς κεφαλαίου στην ανάπτυξη της εγχώριας επιχειρηματικότητας κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες, με αρνητικές συνέπειες για τις οικονομίες αυτές. Έχει παρατηρηθεί (Grossman 1984) ότι οι ξένες επιχειρήσεις παραγκωνίζουν τις τοπικές προσπάθειες και ως εκ τούτου μηδενίζουν τα τυχόν οφέλη για την τοπική οικονομία. Οι Hausmann και Rodrik (2003) υποστηρίζουν ότι η ελεύθερη αγορά και κατά συνέπεια η διεθνής χρηματοδότηση μπορεί να οδηγήσει εν γένει σε λιγότερες επενδύσεις λόγω του σκληρού ανταγωνισμού με εταιρίες κολοσσούς που διαθέτουν ισχυρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε έρευνα και προϊόν (ποιότητα και τιμή) .

Γενικότερα, πολλοί ερευνητές (όπως επισημαίνουν στο άρθρο τους οι Alfaro και Charlton 2006) έχουν υποστηρίξει ότι ήδη με την παρουσία αδυναμιών στο θεσμικό πλαίσιο, η κινητικότητα διεθνών κεφαλαίων μπορεί να αυξήσει την πιθανότητα οικονομικών κρίσεων. Υψηλότερη μεταβλητότητα συνεπάγεται υψηλότερο κίνδυνο και κατά συνέπεια μείωση της επιχειρηματικότητας και των καινοτόμων προσπαθειών μιας χώρας.

Από την άλλη πλευρά, η πρόσβαση σε ξένες πηγές χρηματοδότησης μπορεί να επιτρέψει στις αναπτυσσόμενες χώρες με μικρό εγχώριο κεφάλαιο να δανειστούν δημιουργώντας νέες επενδύσεις. Πράγματι, η διαθεσιμότητα των κεφαλαίων έχει αποδειχθεί ότι είναι ένας σημαντικός παράγοντας για την επιχειρηματικότητα. Τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα φέρουν μεγάλη ευθύνη για τον διεθνή καταμερισμό των κινδύνων και κατά συνέπεια θα πρέπει να μειώσουν το κόστος κεφαλαίου για πολλές αναπτυσσόμενες χώρες

και να βοηθήσουν στην ενίσχυση του ανταγωνισμού και παράλληλα να βελτιώσουν τον εγχώριο χρηματοπιστωτικό τομέα με περαιτέρω οφέλη για την επιχειρηματικότητα.

2.10 Εμπειρική διερεύνηση στην βιβλιογραφία

Οι Klapper, Laeven και Rajan (2006) χρησιμοποιώντας μια ολοκληρωμένη βάση δεδομένων των Ευρωπαϊκών επιχειρήσεων μελέτησαν την επίδραση των περιορισμών εισόδου στην αγορά για την δημιουργία επιχειρήσεων περιορισμένης ευθύνης, το μέσο μέγεθος των συμμετεχόντων και την ανάπτυξη των κατεστημένων εταιριών. Βρέθηκε ότι οι δαπανηροί κανονισμοί εμποδίζουν την δημιουργία νέων επιχειρήσεων ειδικά σε βιομηχανίες οι οποίες θα έπρεπε να έχουν υψηλή ζήτηση για εισοδο. Αυτοί οι κανονισμοί αναγκάζουν τους νεοεισαχθέντες στην αγορά να είναι μεγαλύτεροι και προκαλούν τις κατεστημένες εταιρίες στις βιομηχανίες με υψηλή ζήτηση για εισοδο να αναπτύσσονται με μικρότερο ρυθμό. Τα αποτελέσματα αυτά ισχύουν ακόμα και όταν διορθώσαμε την διαθεσιμότητα στην χρηματοδότηση, τον βαθμό προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας και τους κανονισμούς εργασίας.

Οι ερευνητές (Evans and Jovanovic, 1989, Evans and Leighton, 1989, Holtz-Eakin et al., 1993) βρήκαν ότι υπάρχει μια ισχυρή συσχέτιση ανάμεσα στον επιχειρηματικό πλούτο και την τάση να ξεκινήσεις ή να διατηρήσεις μια επιχείρηση.

Επιπλέον, έρευνες των Kerr και Nanda (2009), σε ενεργούς αλλά και μελλοντικούς επιχειρηματίες υποδεικνύουν ότι η πρόσβαση σε κεφάλαια είναι ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια τόσο στο ξεκίνημα όσο και στην ανάπτυξη της επιχείρησης. Ο Joseph Schumpeter (1911) τόνισε ότι η επιχειρηματικότητα είναι σημαντική για την συνέχιση της δυναμικής σύγχρονης οικονομίας. Κατά συνέπεια δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι οι προσπάθειες για την ελάφρυνση των περιορισμών στη χρηματοδότηση των νέων επιχειρηματιών είναι ένας σημαντικός στόχος για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σε ολόκληρο τον κόσμο. Το σκεπτικό πίσω από αυτήν την στρατηγική είναι ότι

υπάρχουν σημαντικές προστριβές στις πιστωτικές αγορές αποκλείοντας υψηλής ποιότητας επιχειρηματίες με καλές ιδέες διότι δεν είναι σε θέση να έχουν πρόσβαση σε επαρκή κεφάλαια για να ξεκινήσουν μια επιχείρηση.

Η τραπεζική απελευθέρωση αποτελεί μια δίοδο μέσω της οποίας οι επιχειρηματίες μπορούν να αποκτήσουν πρόσβαση σε επαρκή κεφάλαια για να χρηματοδοτήσουν την επιχείρησή τους και η οικονομία να οδηγηθεί με ρυθμούς ανάπτυξης όπως αρχικά είχαν βρει οι Jayaratne και Strahan (1996). Συγκεκριμένα οι Black και Strahan (2002) βρήκαν ότι η επιχειρηματικότητα αυξάνεται καθώς ακολουθεί την απελευθέρωση των τραπεζικών περιορισμών. Το αποτέλεσμα αυτό κατευνάζει τις ανησυχίες ότι η απελευθέρωση θα οδηγήσει στην απώλεια των μικρών τραπεζών και στον περιορισμό των σχέσεών τους, καθιστώντας πιο δύσκολο για τους μικρούς και μεσαίου μεγέθους δανειολήπτες την απόκτηση κεφαλαίων.

Ωστόσο, ο Wall (2003) χρησιμοποιώντας το υπόδειγμα των Black-Strahan απέδειξε ότι τα αποτελέσματα της απελευθέρωσης μπορεί και να διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή. Η επιχειρηματικότητα συνδέεται αρνητικά με την απελευθέρωση σε μερικές περιοχές και θετικά σε άλλες. Αυτό υποδηλώνει μια διφορούμενη σχέση μεταξύ της πραγματικής οικονομίας και της δομής των αγορών του τραπεζικού τομέα.

Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί προκειμένου να μειώσουν την ασύμμετρη πληροφόρηση που έχουν για το εάν ο δανειολήπτης είναι σε θέση να αποπληρώσει το δάνειο του, ζητούν εγγυήσεις και πολλοί νέοι επιχειρηματίες προκειμένου να χρηματοδοτήσουν την επιχείρησή τους βάζουν ενέχυρο την ίδια τους την περιουσία. Οι Schmalz, Sraer και Thesmar (2013) απόδειξαν ότι μια αύξηση στις τιμές των κατοικιών, οι οποίες χρησιμοποιούνται συνήθως ως εγγύηση για δάνεια, οδηγεί σε υψηλότερη πιθανότητα κάποιος να γίνει επιχειρηματίας. Συμπληρωματικά, επιχειρηματίες που έχουν πρόσβαση σε εγγυητικές με μεγαλύτερη αξία κατά την είσοδο τους στην αγορά δημιουργούν μεγαλύτερες εταιρίες και με περισσότερη προστιθέμενη αξία, και είναι πιο πιθανό επιβιώσουν μακροπρόθεσμα (The Economist, Oct 19,2013).

Οι επιχειρηματίες που έχουν βιώσει μια ξαφνική αύξηση στον πλούτο τους, είτε μέσω προσωπικής αποταμίευσης είτε μέσω κληρονομίας, μπορεί να θελήσουν την επέκταση των επιχειρηματικών ευκαιριών για λόγους

ασύνδετους με τον προσωπικό τους πλούτο (Hust and Lusardi, 2004). Σε αυτή την περίπτωση, πολιτικές που αποσκοπούν στην διευκόλυνση της χρηματοδότησης νέων επιχειρήσεων δεν θα αυξήσουν την ευημερία.

Οι θετικές επιδράσεις της επιχειρηματικής δραστηριότητας στον προσωπικό πλούτο του επιχειρηματία μπορεί να οδηγήσει σε υπερβολικές επενδύσεις (Anderson and Nielsen, 2011, Nanda, 2011). Οι χρηματοδοτικοί περιορισμοί μπορεί να οδηγήσουν στην αποεπένδυση και σε λιγότερες επιχειρήσεις. Η δημόσια παρέμβαση προς χρηματοδοτικό όφελος των μικρών επιχειρήσεων μπορεί να βελτιώσει την ευημερία. Για αυτούς τους λόγους, το ερώτημα εάν οι χρηματοδοτικοί περιορισμοί εμποδίζουν σημαντικά την δημιουργία και την ανάπτυξη επιχειρήσεων φέρει σημαντικές πολιτικές επιπτώσεις. Η σύγκριση μεταξύ όσων έχουν ιδιόκτητη κατοικία και όσων δεν έχουν, μας επιτρέπει να ξεδιαλύνουμε τις τοπικές οικονομικές κρίσεις οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην δημιουργία, ανάπτυξη και επιβίωση των τοπικών επιχειρήσεων. Η διαφορά στο μέγεθος των επιχειρήσεων που δημιουργήθηκαν από ιδιοκτήτες και ενοικιαστές είναι μεγαλύτερη σε περιοχές στις οποίες οι τιμές των κατοικιών έχουν εκτιμηθεί περισσότερο τα τελευταία πέντε χρόνια.

2.11 Η κρίση του 2007

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση ξέσπασε τον Αύγουστο του 2007 με πρώτη χώρα τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και έπειτα επιδεινώθηκε ραγδαία το φθινόπωρο του 2008. Η κύρια αιτία ήταν το μεγάλο ποσοστό των μη-εξυπηρετούμενων δανείων και ο υπερδανεισμένος ιδιωτικός τομέας. Η κρίση ξέσπασε στην αγορά στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου, των λεγόμενων *subprime mortgage loans*, και λόγω της αλόγιστης χρήσης δομημένων επενδυτικών προϊόντων που εξαρτώνταν άμεσα από τη δυνατότητα αποπληρωμής αυτών των δανείων.

Κυβερνήσεις και Κεντρικές Τράπεζες σε ολόκληρο τον κόσμο αναγκάστηκαν να αλλάξουν τον τρόπο λειτουργίας τους και να υιοθετήσουν ακραία μέτρα έκτακτης ανάγκης σε μια απέλπιδα προσπάθεια ανατροπής της

κατάρρευσης. Μεγάλες εμπορικές και επενδυτικές τράπεζες σημείωσαν απώλειες πολλών δις, άλλες κατέρρευσαν και τράπεζες κολοσσοί διασώθηκαν με χρήματα των φορολογουμένων.

Από την κρίση αυτή δεν επηρεάστηκε μόνο το τραπεζικό σύστημα. Μεγάλες βιομηχανικές επιχειρήσεις επηρεάστηκαν από τα προβλήματα στον τραπεζικό τομέα και από την ερχόμενη ύφεση.

Οι επιπτώσεις ήταν δυσμενείς έως και ολέθριες για όλες τις οικονομίες του πλανήτη. Στις ΗΠΑ σταμάτησε ο δανεισμός από τις τράπεζες και σε συνδυασμό με την μείωση των δαπανών από τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά οδήγησε σε ύφεση. Η συρρίκνωση του πραγματικού ακαθάριστου προϊόντος (ΑΕΠ) δεν παρατηρήθηκε μόνο στις ΗΠΑ αλλά και στο Ηνωμένο Βασίλειο και γρήγορα εξαπλώθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο ακόμα και χώρες που δεν παρουσίαζαν όμοιες ανισορροπίες.

Η κρίση κατέδειξε την ανάγκη βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου ρύθμισης και εποπτείας του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος και οδήγησε στη στήριξη και αναδιάρθρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα σε πολλές χώρες.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, ορόσημο αποτέλεσε η Σύνοδος Κορυφής της “Ομάδας των 20” (G20) στο Λονδίνο τον Απρίλιο του 2009. Η Σύνοδος αποφάσισε την ίδρυση του Συμβουλίου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (FSB), με διευρυμένη σύνθεση και ενισχυμένες αρμοδιότητες όσον αφορά τη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Η Σύνοδος Κορυφής της “Ομάδας των 20” έδωσε το έναυσμα για μια μεγάλης εμβέλειας μεταρρύθμιση του εποπτικού πλαισίου. Στην Ευρώπη, η χρηματοπιστωτική κρίση και στη συνέχεια η κρίση δημόσιου χρέους ήταν καταλυτικές για την εφαρμογή εκτεταμένων μεταρρυθμίσεων στο σύστημα διακυβέρνησης της οικονομικής και νομισματικής ένωσης, τις οποίες ανέλαβαν να υλοποιήσουν οι φορείς θέσπισης παγκόσμιων προτύπων και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Η χειροτέρευση των οικονομικών συνθηκών παρά τις τεράστιες προσπάθειες των Αρχών να την αποτρέψουν ήταν αναπόφευκτη. Οι κυβερνήσεις ακόμα και στις χώρες που υποστήριζαν τις ελεύθερες και χωρίς κρατικό παρεμβατισμό οικονομίες αναγκάστηκαν να δαπανήσουν υπέρογκα ποσά για την στήριξη των τραπεζών.

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση άρχισε να επηρεάζει αρνητικά και την ελληνική οικονομία, ιδίως από τον Οκτώβριο του 2008 και μετά, οπότε η κρίση επιδεινώθηκε δραματικά. Η μακρά περίοδος ταχείας ανάπτυξης που είχε προηγηθεί δεν προϋδέαζε για το τι θα γινόταν στην ελληνική οικονομία. Δεν είχε συνειδητοποιηθεί η σοβαρότητα της κατάστασης και ο κίνδυνος να μετατραπεί η διεθνής τραπεζική κρίση σε κρίση χρέους σε χώρες με υψηλά ελλείμματα και χρέη. Αντίθετα, η διεθνής κρίση, που γινόταν όλο και πιο έντονη σε όλο τον κόσμο, αντιμετωπίστηκε ως μακρινό φαινόμενο που δεν αφορούσε τη χώρα μας. Για τον λόγο αυτόν οι επιπτώσεις της παγκόσμιας κρίσης καθυστέρησαν να εκδηλωθούν πλήρως στην χώρα μας.

Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε ότι με την ένταση της κρίσης στην χώρα μας είχαμε σοβαρή μείωση της επιχειρηματικότητας. Πολλές επιχειρήσεις πτώχευσαν, οι τράπεζες λόγω σοβαρών προβλημάτων που αντιμετώπιζαν σταμάτησαν τον τραπεζικό δανεισμό, οι επενδυτές αποστράφηκαν τον κίνδυνο, η κατανάλωση μειώθηκε λόγω αύξησης της ανεργίας. Ωστόσο αυτό είχε σαν άμεσο αποτέλεσμα να μειωθούν οι μισθοί και εν γένει το εργατικό κόστος της επιχείρησης. Επομένως μπορούμε να πούμε πως δεν ξέρουμε πως ακριβώς η κρίση επηρέασε την επιχειρηματικότητα γιατί παρόλο που έκλεισαν πολλές επιχειρήσεις και σταμάτησε και η δανειοδότηση τους από τις τράπεζες είχαμε μείωση του εργατικού κόστους που δεν είναι αμελητέο για μια επιχείρηση.

3 Κεφάλαιο- Εμπειρική μελέτη

Στην παρούσα έρευνα εξετάζεται, κυρίως, πως επιδρά το θεσμικό πλαίσιο στην επιχειρηματικότητα και πόσο αυτή επηρεάστηκε από την οικονομική κρίση του 2007. Σε αυτήν την ενότητα ο σκοπός μας είναι να παρουσιάσουμε τα δεδομένα και το εμπειρικό υπόδειγμα που χρησιμοποιήθηκε στη μελέτη.

3.1 Μεθοδολογία

3.2 Προσέγγιση Panel Data

Η βασική ιδέα αυτής της προσέγγισης είναι η χρήση παλινδρόμησης με διαστρωματικά στοιχεία χρονολογικών σειρών (panel data). Τα δεδομένα panel μας δίνουν την δυνατότητα να λάβουμε υπόψιν την ετερογένεια μεταξύ των οικονομικών μονάδων καθώς επίσης και να εξετάσουμε τόσο τις στατιστικές όσο και τις δυναμικές αλληλεξαρτήσεις.

Τα Panel δεδομένα υπερτερούν έναντι των διαστρωματικών στοιχείων και των χρονοσειρών καθώς αντιμετωπίζουν την ενδογένεια λόγω παρουσίας μη παρατηρήσιμων διαχρονικά σταθερών μεταβλητών που είναι συσχετισμένες με τις παρατηρήσιμες ερμηνευτικές μεταβλητές και μας επιτρέπουν να εξάγουμε συμπεράσματα για ολόκληρο τον πληθυσμό ακόμα και αν η χρονική διάσταση είναι μικρή.

Επίσης, μας δίνουν την ευκαιρία να διαχειριστούμε πιο περίπλοκα προβλήματα σε σύγκριση με απλές χρονοσειρές ή διαστρωματικά στοιχεία. Σημαντικότερα, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως οι μεταβλητές ή η σχέση μεταξύ αυτών αλλάζει στον χρόνο. Συνδυάζοντας χρονοσειρές και διαστρωματικά στοιχεία αυξάνουμε τους βαθμούς ελευθερίας της παλινδρόμησης και την κάνουμε πιο ισχυρή.

Τα δεδομένα panel παρέχουν πολλά προτερήματα σε σχέση με τα αμιγώς διαστρωματικά στοιχεία ή και τις χρονοσειρές. Το ενδιαφέρον στην ανάλυση panel δεδομένων εστιάζεται στους μη παρατηρούμενους παράγοντες που επηρεάζουν την εξαρτημένη μεταβλητή y_{it} . Στον συμβολισμό y_{it} το i συμβολίζει την χώρα ενώ το t την χρονική περίοδο. Οι παράγοντες

αυτοί είναι δύο ειδών, οι σταθεροί (Fixed Effect) και οι διαχρονικά κυμαινόμενοι (Random Effect).

Επομένως, το βασικότερο ζήτημα είναι η κατάλληλη επιλογή του υποδείγματος και κατ' επέκταση η ορθή εκτίμησή του. Για την επιλογή του κατάλληλου υποδείγματος είναι απαραίτητο να προσδιορίσουμε την επίδραση του a_i στο σύνολο των ερμηνευτικών μας μεταβλητών x_{it} . Η μέθοδος των τυχαίων επιδράσεων (Random Effect) εφαρμόζεται όταν οι απαραίτητες επιδράσεις δεν σχετίζονται με τις ερμηνευτικές μεταβλητές του συνόλου του δεδομένων. Ενώ όταν υπάρχει συσχέτιση τότε εφαρμόζεται το υπόδειγμα των σταθερών επιδράσεων (Fixed Effect).

3.3 Δεδομένα

Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν αντλήθηκαν από διάφορες βάσεις δεδομένων όπως Doing Business, Global Entrepreneurship Monitor, World Development Indicators, Financial Development Database, Barro Lee Educational Attainment Dataset και Economic Freedom of the World. Οι βάσεις αυτές μας παρείχαν το σύνολο των δεδομένων που απαιτούνται και θεωρούνται αξιόπιστες για την διενέργεια της μελέτης μας.

Συγκεκριμένα στην παρούσα διπλωματική εργασία, χρησιμοποιήσαμε τα δεδομένα για τους δείκτες μέτρησης της επιχειρηματικότητας, τους δείκτες μέτρησης των κανονισμών που ορίζουν την επιχειρηματικότητα σε κάθε χώρα. Επιπλέον χρησιμοποιήσαμε τους δείκτες ανάπτυξης, που καταρτίζονται από επίσημα αναγνωρισμένες διεθνείς πηγές, καθώς και ένα σύνολο δεδομένων των χαρακτηριστικών του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τέλος χρησιμοποιήθηκαν μακροοικονομικοί δείκτες όπως το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), και δείκτες μέτρησης του μορφωτικού επιπέδου του ενήλικου πληθυσμού κάθε χώρας.

Πίνακας 3.1 Μεταβλητές και Ορισμοί

<u>Εξαρτημένες Μεταβλητές</u>	
Επιχειρηματικότητα	Δείκτης που δείχνει την επιχειρηματικότητα στο σύνολο της χώρας
Έναρξη επιχειρήσεων	Δείκτης που δείχνει την έναρξη νέων επιχειρήσεων στο σύνολο της χώρας
Χρηματοδότηση επιχειρηματιών	Δείκτης που δείχνει την χρηματοδότηση νέων επιχειρηματιών
Κυβερνητικές πολιτικές	Δείκτης που δείχνει την κυβερνητική υποστήριξη και πολιτική
Φορολογία και Γραφειοκρατία	Δείκτης που δείχνει το ποσοστό της φορολογίας και γραφειοκρατίας
<u>Επεξηγηματικές Μεταβλητές</u>	
Έναρξη επιχείρησης- διαδικασίες	Ο αριθμός των διαδικασιών που απαιτούνται για την έναρξη μια νέας επιχείρησης.
Έναρξη επιχείρησης-χρόνος	Ο χρόνος που απαιτείται για την έναρξη μιας νέας επιχείρησης.
Έναρξη επιχείρησης-κόστος	Το κόστος των διαδικασιών που απαιτούνται για την έναρξη μια νέας επιχείρησης.
Άδειες ανοικοδόμησης-διαδικασίες	Οι διαδικασίες που απαιτούνται για την ανοικοδόμηση επαγγελματικής στέγης
Άδειες ανοικοδόμησης-χρόνος	Ο χρόνος που απαιτείται για την ανοικοδόμηση επαγγελματικής στέγης
Άδειες ανοικοδόμησης- κόστος	Το κόστος που απαιτείται για την ανοικοδόμηση επαγγελματικής στέγης
Δήλωση ιδιοκτησίας- διαδικασίες	Οι διαδικασίες που απαιτούνται για την δήλωση μιας νέας επιχείρησης.
Δήλωση ιδιοκτησίας- χρόνος	Ο χρόνος που απαιτείται για την δήλωση μιας νέας επιχείρησης.
Δήλωση ιδιοκτησίας -κόστος	Το κόστος που απαιτείται για την δήλωση μιας νέας επιχείρησης.
Πιστοληπτική Ικανότητα	Η πιστοληπτική ικανότητα του επιχειρηματία
Προστασία επιχειρηματιών	Η προστασία των νέων επιχειρηματιών στο σύνολο της χώρας
Φόροι	Το συνολικό ποσοστό της φορολογίας
Επίλυση αφερεγγυότητας	Πτωχευτικοί κανονισμοί στο σύνολο τους.
Ανάκαμψη από πτώχευση	Ποσοστό ανάκαμψης μετά από πτώχευση
Ανεργία	Το ποσοστό της ανεργίας
Δανεισμός	Η πρόσβαση στον δημόσιο δανεισμό
Πληθωρισμός	Πληθωρισμός είναι η συνεχής αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών μιας οικονομίας μέσα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο.
A.Ε.Π	Ρυθμός ανάπτυξης του A.Ε.Π

3.4 Οικονομετρικά προβλήματα και αντιμετώπιση τους

Ένα πιθανό πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε είναι η πολυσυγγραμμικότητα. Αυτή δημιουργείται όταν υπάρχουν ισχυρές συσχετίσεις μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών στην παλινδρόμησή μας. Για τον λόγο αυτό εκτιμήσαμε τον πίνακα συσχέτισης των συντελεστών (Correlation Matrix) των ανεξάρτητων μεταβλητών.

Στον πίνακα αυτόν υπάρχουν μεγάλες θετικές ή αρνητικές τιμές επομένως έχουμε μια ένδειξη ότι οι αντίστοιχες ανεξάρτητες μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στο μοντέλο έχουν μεταξύ τους ισχυρό βαθμό συσχέτισης. Το στατιστικό συμπέρασμα που προκύπτει σε αυτήν την περίπτωση είναι ότι κάποιες από τις μεταβλητές συνεισφέρουν ελάχιστα ή καθόλου στην πρόβλεψη της εξαρτημένης μεταβλητής οπότε και τις απομακρύνουμε από το μοντέλο μας.

Ένα άλλο πρόβλημα που αντιμετωπίσαμε είναι να βρούμε τις κοινές παρατηρήσεις οι οποίες είναι αυτές που συμμετέχουν στην παλινδρόμηση. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να βρούμε τις κοινές παρατηρήσεις για να έχουμε ένα όσο το δυνατόν ισορροπημένο πάνελ δεδομένων (balanced panel data) και τα συνέπεια να εκτιμήσουμε σωστά το μοντέλο μας.

Πίνακας 3.2 -Περιγραφικά Στατιστικά

Ο πίνακας παρουσιάζει περιγραφικά στατιστικά για τις μεταβλητές που χρησιμοποιήσαμε στην ανάλυση . Το χρονικό διάστημα είναι 1990-2016. Για τους ορισμούς, βλέπε Πίνακα 3.1

Μεταβλητές	Παρατηρήσεις	Μέσος όρος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	Μέγιστο
Επιχειρηματικότητα	1489	60.38005	12.87392	20.24	91.24
Έναρξη επιχειρήσεων	2504	71.80505	19.47248	2.21	99.96
Έναρξη επιχειρήσεων- διαδικασίες	2504	8.233706	3.343129	1	21
Έναρξη επιχειρήσεων- χρόνος	2504	34.65891	50.11132	.5	697
Έναρξη επιχειρήσεων- κόστος	2504	50.74121	113.2247	0	1540.2
Άδειες ανοικοδόμησης- διαδικασίες	2177	14.68934	4.859844	6	40
Άδειες ανοικοδόμησης- χρόνος	2177	176.5175	98.25941	27	717
Άδειες ανοικοδόμησης- κόστος	2177	6.45503	15.77763	0	208.5
Δήλωση ιδιοκτησίας- διαδικασίες	2309	5.928627	2.165499	1	14
Δήλωση ιδιοκτησίας-χρόνος	2309	63.6877	81.47274	1	956
Δήλωση ιδιοκτησίας-κόστος	2309	6.131875	4.980385	0	30.8
Πιστοληπτική ικανότητα	2359	47.41997	23.51569	0	100
Προστασία επιχειρηματιών	2204	49.42152	15.61456	0	96.67
Φόροι	2202	45.60554	35.63621	.4	339.1
Επίλυση αφερεγγυότητας	2504	25.1771	20.77572	0	93.89
Ανάκαμψη από πτώχευση	2504	33.34389	24.61126	0	94.4
Ανεργία	3072	8.806638	6.070007	0	59.5
Δανεισμός	2864	7.387871	14.69725	0	100
Πληθωρισμός	5109	27.58791	499.2715	- 35.8366 8	24411.0 3
Α.Ε.Π	4415	.0360306	.0595932	-.969585 4	.916183 5
Χρηματοδότηση	481	2.725946	.7332561	1.45	5.77

Επιχειρήσεων Κυβερνητική υποστήριξη		481	2.763867	.7585636	1.59	6.48
Φόροι γραφειοκρατία	και	480	2.585917	.7919838	1.43	5.82

3.5 Αναμενόμενα αποτελέσματα με βάση την βιβλιογραφία

Αρκετές εμπειρικές μελέτες έχουν εκτιμήσει την επιχειρηματικότητα και τους συντελεστές αυτής. Για τον λόγο αυτό αναμένουμε ότι οι αυστηροί κανονισμοί εισόδου, οι πολλές διαδικασίες που πρέπει να ακολουθηθούν, η απαιτούμενη χρονική διάρκεια και το κόστος αυτών να επηρεάζει αρνητικά την επιχειρηματικότητα. Το ίδιο αναμένουμε να συμβεί και με τα δικαιώματα ιδιοκτησίας σύμφωνα με την έρευνα των Johnson, McMillan και Woodruff (1999).

Οι Chatterji και Seamans το 2011 στην έρευνα τους βρήκαν ότι η απελευθέρωση των πιστωτικών καρτών αύξησε την επιχειρηματική δραστηριότητα και ειδικότερα στις κοινωνικές τάξεις που δεν έχουν εύκολη πρόσβαση στην χρηματοδότηση. Άρα αναμένουμε ότι η ευκολία απόκτησης πιστωτικής κάρτας θα συνδέεται θετικά με την επιχειρηματικότητα. Επιπλέον, θετικά αναμένουμε να συνδέεται η επιχειρηματικότητα με επιεικείς νομοθεσία τόσο πτωχευτική όσο και φορολογική καθώς σε αυτές τις χώρες οι επιχειρηματίες αισθάνονται πιο ασφαλείς για να επενδύσουν.

Φυσικά δεν έχουν παραληφθεί από τις εκάστοτε έρευνες οι μακροοικονομικοί παράγοντες που επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα. Ένα μεγάλο ποσοστό ανεργίας επιβραδύνει την επιχειρηματική δραστηριότητα ενώ αντίθετα η μεγάλη επιχειρηματική δραστηριότητα μειώνει την ανεργία. Η επιχειρηματικότητα είναι άμεσα συνδεδεμένη με την οικονομική ανάπτυξη και κατ' επέκταση με τον ρυθμό ανάπτυξης του Α.Ε.Π και μάλιστα θετική σχέση. Και τέλος, ο πληθωρισμός είναι ένα φαινόμενο που διαταράσσει την ομαλή λειτουργία του οικονομικού συστήματος και ασκεί σημαντικές επιδράσεις σε όλους τους τομείς της οικονομίας, έτσι και στην επιχειρηματικότητα. Υψηλός πληθωρισμός συνεπάγεται μείωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

4 Κεφάλαιο- Εμπειρική ανάλυση

Το εμπειρικό μας μοντέλο όπως έχει διαμορφωθεί με βάση το θεωρητικό μας πλαίσιο του προηγούμενου κεφαλαίου είναι

$$E_{it} = a_i + \beta'X_{it-1} + \gamma'Z_{it-1} + \theta'G_{it-1} + e_{it} \quad (I)$$

Στην παραπάνω εξίσωση (I), η ανεξάρτητη μεταβλητή E_{it} , είναι το ποσοστό της επιχειρηματικότητας στην χώρα i την χρονική περίοδο t και η παράμετρος a_i δηλώνει το υπόδειγμα των σταθερών επιδράσεων. Το διάνυσμα X_{it} αναφέρεται στα χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας, για παράδειγμα τις διαδικασίες που απαιτούνται για να ξεκινήσει κάποιος μια επιχείρηση καθώς και τις ημέρες και το κόστος αυτών. Το διάνυσμα Z_{it} υποδηλώνει τους μακροοικονομικούς παράγοντες που επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα, όπως η ανεργία, το Α.Ε.Π και ο πληθωρισμός, ενώ το διάνυσμα G_{it} αναφέρεται στο θεσμικό πλαίσιο της κάθε χώρας, όπως οι κανονισμοί εισόδου στην αγορά καθώς και οι πτωχευτικοί νόμοι. Τέλος, ο όρος e_{it} παριστάνει τις αποκλίσεις της πραγματικής τιμής της E_{it} .

Συγκεκριμένα, για να μελετήσουμε τη επίδραση αυτή στην επιχειρηματικότητά, πραγματοποιήσαμε παλινδρομήσεις με εξαρτημένη μεταβλητή την επιχειρηματικότητα και τους δείκτες με τους οποίους την μετράμε όπως έχουμε αναφέρει προηγουμένως για το χρονικό διάστημα 26 χρόνων (1990-2016). Συγκεκριμένα, πήραμε τον δείκτη έναρξης νέων επιχειρήσεων για όλες τις χώρες καθώς και τους δείκτες μέτρησης της επιχειρηματικότητας GEM.

Ως ανεξάρτητες μεταβλητές, σε κάθε παλινδρόμηση, χρησιμοποιούνται οι διαδικασίες, το κόστος και ο χρόνος που απαιτείται για την έναρξη μιας επιχείρησης, οι περιορισμοί στις άδειες, η πιστοληπτική ικανότητα και η προστασία του επιχειρηματία από μια ενδεχόμενη πτώχευση και ελαφρυντική φορολογία. Φυσικά δεν μπορούμε να παραλείψουμε τις μακροοικονομικές μεταβλητές όπως η ανεργία, ο πληθωρισμός και ο ρυθμός αύξησης του Α.Ε.Π..

5 Κεφάλαιο - Αποτελέσματα

Στον πίνακα 5 αναφέρονται τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης των χαρακτηριστικών της επιχειρηματικότητας, μακροοικονομικών παραγόντων και την επιχειρηματικότητα συνολικά σαν εξαρτημένη μεταβλητή στην εξίσωση (I) και η έναρξη νέων επιχειρήσεων στην εξίσωση (II) για 146 και 138 χώρες αντίστοιχα. Στις παλινδρομήσεις έχει συμπεριληφθεί η σταθερή επίδραση των χωρών (country fixed effect).

Πίνακας 5 – Αποτελέσματα παλινδρομήσεων.

Ο πίνακας μας δείχνει τους εκτιμημένους συντελεστές και την κριτική τιμή(t-statistics) σε παρένθεση. Η στήλη (I) έχει σαν εξαρτημένη μεταβλητή την επιχειρηματικότητα στο σύνολό της. Η στήλη (II) έχει την δημιουργία νέων επιχειρήσεων. Και στις 2 έχουμε το υπόδειγμα των σταθερών επιδράσεων. Τα ***, ** και * υποδηλώνουν το επίπεδο σημαντικότητας σε 1, 5 και 10%, αντίστοιχα. Για ορισμούς, βλέπε πίνακα 3.1

	I	II
Μέθοδος Fixed effect	Εξαρτημένη: Επιχειρηματικότητα	Εξαρτημένη: Έναρξη Επιχειρήσεων
Έναρξη επιχείρησης-χρόνος	-0.178*** (-7.24)	-0.009 (-0.53)
Έναρξη επιχείρησης-κόστος	-0.086*** (-3.48)	0.009* (1.91)
Άδεια ανοικοδόμησης-διαδικασίες	-0.022 (-0.18)	-0.119 (-1.27)
Άδεια ανοικοδόμησης-χρόνος	-0.003 (-0.36)	-0.015** (-2.31)
Άδεια ανοικοδόμησης-κόστος	0.046 (0.53)	0.085 (1.14)
Δήλωση ιδιοκτησίας-διαδικασίες	0.782** (2.60)	0.008 (0.03)
Δήλωση ιδιοκτησίας- χρόνος	0.002 (0.47)	-0.017*** (-3.64)
Δήλωση ιδιοκτησίας-κόστος	0.617*** (2.65)	-0.005 (-0.05)
Πιστοληπτική ικανότητα	0.068** (2.25)	
Προστασία επιχειρηματιών	0.138*** (3.04)	
Φόροι	-0.091 (-1.48)	-0.027 (-0.47)
Επίλυση αφερεγγυότητας	0.074* (1.73)	
Ανάκαμψη από πτώχευση	0.043 (0.72)	
Ανεργία	-0.095 (-0.81)	-0.064 (-1.33)
Δανεισμός	0.022 (0.66)	0.007 (0.33)
Πληθωρισμός	-0.025 (-0.50)	-0.028 (-1.49)
Ρυθμός ανάπτυξης του Α.Ε.Π	6.379 (1.23)	2.151 (0.83)
Έναρξη επιχειρήσεων-διαδικασίες		-0.353*** (-2.90)
Σταθερά	65.762*** (12.86)	74.872*** (27.31)

Προσαρμοσμένος Συντ. Προσδιορισμού	0.517	0.395
Χώρες	146	138
Παρατηρήσεις	864	587

Για την εξίσωση (I) το μοντέλο μας φαίνεται να εξηγεί το 51,7% της μεταβλητότητας της E_{it} , δηλαδή της επιχειρηματικότητας το σύνολό της, σύμφωνα με τον προσαρμοσμένο συντελεστή προσδιορισμού. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι δείκτες για τις διαδικασίες που απαιτούνται για να δηλώσει κανείς την επιχείρηση του και η ευκολία της πιστοληπτική ικανότητας που διαθέτει ο κάθε επιχειρηματίας καθώς οι συντελεστές αυτών είναι 0.782 και 0,068 αντίστοιχα και στατιστικά σημαντικοί. Αυτό σημαίνει ότι μια μεταβολή στον δείκτη των διαδικασιών που απαιτούνται για να δηλώσει κανείς την επιχείρησή του η επιχειρηματικότητα θα μεταβληθεί κατά 0,782 όλων των άλλων παραγόντων σταθερών, ενώ αντίστοιχα μια μεταβολή στην ευκολία της πιστοληπτικής ικανότητας που διαθέτει ένας επιχειρηματίας θα αυξήσει την επιχειρηματικότητα κατά 0,068 όλων των άλλων παραγόντων σταθερών.

Το μοντέλο της εξίσωσης (II) εξηγεί το 39,5% της μεταβλητότητας στην έναρξη νέων επιχειρήσεων. Εδώ παρατηρούμε ότι ο συντελεστής του χρόνου που απαιτείται για να αντιμετωπίσει κανείς τους περιορισμούς για την έναρξη μιας επιχείρησης είναι αρνητικός. Αυτό σημαίνει ότι στις χώρες οι χρονοβόροι περιορισμοί μειώνουν την επιχειρηματικότητα.

Και στα δύο μοντέλα μας φαίνεται οι μακροοικονομικοί παράγοντες να είναι στατιστικά ασήμαντοι ωστόσο δεν πρέπει να τους παραλείψουμε από την μελέτη μας. Όπως δείχνει και ο πίνακας 6 που μας δείχνει την εικόνα από την κρίση και μετά δηλαδή από το 2008 έως 2016 ο πληθωρισμός ήταν ένας σημαντικός παράγοντας για την μείωση στην έναρξη νέων επιχειρήσεων καθώς ο συντελεστής του είναι αρνητικός 0,036 και στατιστικά σημαντικός.

Πίνακας 6 - Αποτελέσματα παλινδρομήσεων από την κρίση και μετά 2008-2016. Και στις 2 έχουμε το υπόδειγμα των σταθερών επιδράσεων. Ο πίνακας μας δείχνει τους εκτιμημένους συντελεστές και την κριτική τιμή(t-statistics) σε παρένθεση. Τα ***, ** και * υποδηλώνουν το επίπεδο σημαντικότητας σε 1, 5 και 10%, αντίστοιχα. Για ορισμούς, βλέπε πίνακα 3.1

	I	II
	Εξαρτημένη επιχειρηματικότητα	Εξαρτημένη : έναρξη νέων επιχειρήσεων
Έναρξη επιχείρησης-διαδικασίες	-0.814*** (-2.74)	-0.385*** (-3.51)
Έναρξη επιχείρησης-χρόνος	-0.100*** (-2.68)	-0.014 (-0.80)
Έναρξη επιχείρησης-κόστος	-0.04 (-1.25)	0.008* (1.76)
Άδεια ανοικοδόμησης-διαδικασίες	0.02 (0.15)	-0.129* (-1.85)
Άδεια ανοικοδόμησης-χρόνος	-0.001 (-0.15)	-0.016*** (-2.71)
Άδεια ανοικοδόμησης-κόστος	-0.057 (-0.48)	0.061 (0.97)
Δήλωση ιδιοκτησίας-διαδικασίες	0.605* (1.82)	-0.14 (-0.65)
Δήλωση ιδιοκτησίας-χρόνος	0.009* (1.73)	-0.014*** (-3.21)
Δήλωση ιδιοκτησίας-κόστος	0.602*** (3.16)	-0.129 (-1.41)
Πιστοληπτική ικανότητα	0.028 (1.07)	0.076*** (4.52)
Προστασία επιχειρηματιών	0.123*** (2.75)	0.096*** (3.17)
Φόροι	0.104* (1.81)	-0.037 (-0.77)
Επίλυση αφερεγγυότητας	0.055 (1.36)	0.097** (2.07)
Ανάκαμψη από πτώχευση	0.041 (0.81)	-0.014 (-0.39)
Ανεργία	-0.109 (-1.00)	-0.037 (-0.97)
Δανεισμός	0.036 (1.1)	0.002 (0.09)
Πληθωρισμός	-0.052 (-0.92)	-0.036** (-2.61)
Ρυθμός ανάπτυξης ΑΕΠ	3.116 (0.67)	2.644 (1.17)
Σταθερά	65.608*** (12.68)	66.300*** (23.87)
Προσαρμοσμένος Συντ. προσδιορισμού	0.434	0.488
Χώρες	145	138

Από την κρίση και μετά φαίνεται (εξίσωση (II)) ότι οι επιχειρηματίες λαμβάνουν σοβαρά υπόψιν τους τον δείκτη για την επίλυση αφερεγγυότητας για την δημιουργία νέων επιχειρήσεων καθώς ο συντελεστής του φτάνει στο 0,097 και είναι στατιστικά σημαντικός για επίπεδο σημαντικότητας 5%. Αυτό σημαίνει ότι οι επιχειρηματίες θα κάνουν πιο εύκολα ένα νέο ξεκίνημα σε μια χώρα με ελαστικούς κανονισμούς όσο αναφορά την πτώχευση.

6 Κεφάλαιο – Συμπεράσματα

Ο κύριος σκοπός της εργασίας αυτής είναι να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία για το πως το θεσμικό πλαίσιο και η κρίση του 2007 επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα.

Οι βασικές μας παλινδρομήσεις υποδεικνύουν ότι οι χρονοβόρες και πολυέξοδες διαδικασίες και περιορισμοί επηρεάζουν αρνητικά την επιχειρηματικότητα όπως υποστηρίζεται και από την ήδη υπάρχουσα βιβλιογραφία. Αντίθετα, οι ευκολότερες διαδικασίες και η εύκολη πιστοληπτική ικανότητα βοηθούν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας, όπως ήταν αναμενόμενο. Τέλος, επιβεβαιώθηκε ότι η οικονομική ανάπτυξη είναι άρτια συνδεδεμένη με την άνθηση της επιχειρηματικότητας.

Εκτός από την επιβεβαίωση των αποτελεσμάτων, το ενδιαφέρον σε αυτήν την μελέτη είναι ότι όλοι οι παράγοντες που επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα, ακόμα και τα ίδια της τα χαρακτηριστικά, μελετήθηκαν συνολικά και κάτω από την ίδια σκοπιά και όχι μεμονωμένα όπως την μέχρι τώρα βιβλιογραφία.

Τα διδάγματα πολλά αλλά κοινά για όλους είτε επιχειρήσεις, είτε τράπεζες ή κυβερνήσεις, είτε θεσμικές και εποπτικές αρχές. Η επιχειρηματικότητα βοηθά στην οικονομική ανάπτυξη και η οικονομική ανάπτυξη βοηθά την επιχειρηματικότητα. Η διευκόλυνση στην ανάπτυξη αυτής της ιδιόμορφης σχέσης μόνο θετικά μπορεί να επιφέρει για την κοινωνία στο σύνολο της.

Φυσικά σε χώρες με χαμηλά ποσοστά επιχειρηματικότητας και περίπλοκούς κανονισμούς οι αρμόδιες θεσμικές και εποπτικές αρχές με την βοήθεια φυσικά των εκάστοτε κυβερνήσεων θα πρέπει να λάβουν μέτρα για την απλούστευση των κανονισμών και την προώθησή της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Σε αυτή την προσπάθεια σημαντικό ρόλο παίζουν και οι επιχειρηματίες οι οποίοι δεν πρέπει να επαναπαύονται στην δυσχέρεια των καιρών των οποίων ζούμε αλλά να προσπαθούν για το καλύτερο. Το ευαγγέλιο του επιχειρηματία πρέπει να είναι πάντα η δημιουργικότητα και η καινοτομία.

7 Αναφορές

- Acs, Z., Desai, S. & Hessels, J., 2008. Entrepreneurship, economic development and institutions. *Small Business Economics*, 5 September, pp. 219-234.
- Ahmad, N. & Hoffman, A., 2007. A Framework for Addressing and Measuring Entrepreneurship. *The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)*, 20 November, pp. 1-36.
- Alfaro, L., Beck, T. & Calomiris, C., 2015. Foreign Bank Entry and Entrepreneurship. October, pp. 1-31.
- Alfaro, L. & Charlton, A., 2006. International Financial Integration and Entrepreneurship. *Centre for Economic Performance*, October, pp. 1-62.
- Avnimelech, G., Zelekha, Y. & Sarabi, E., 2011. The Effect of Corruption On Entrepreneurship. *Copenhagen Business School*, June, pp. 1-27.
- Botero, J. και συν., 2004. The Regulation Of Labor. *The Quarterly Journal of Economics (2004)*, June, pp. 1339-1382.
- Cantillon, R. & Higgs, H., 1755. *Essai sur la nature du commerce en général*. London: s.n.
- Chatterji, A. & Seamans, R., 2012. Entrepreneurial finance, credit cards, and race. *Journal of Financial Economics*, October, pp. 182-195.
- Corcoran, A. & Gillanders, R., 2015. Foreign Direct Investment and The Ease of Doing Business. *Review of World Economics*, February, pp. 103-126.
- Djankov, S., La Porta, R., Lopez-De-Silanes, F. & Shleifer, A., 2002. The Regulation Of Entry. *The Quarterly Journal Of Economics*, February, pp. 1-37.
- Garret, T. & Wall, H., 2006. Creating A Policy Environment For Entrepreneurs. *Cato Journal Vol.26, No.3*, Fall, pp. 525-552.
- Hwang, H. & Powell, W., 2005. Institutions and Entrepreneurship. *The Handbook of Entrepreneurship*, pp. 179-210.
- Hwang, H. & Powell, W., 2005. Institutions and Entrepreneurship. *Handbook of Entrepreneurship Research*, pp. 201-232.
- Johnson, S., McMillan, J. & Woodruff, C., 1999. Property Rights, Finance, and Entrepreneurship. *CESifo Working Paper Series*, November, pp. 1-50.
- King, R. & Levine, R., 1993. Finance, entrepreneurship, and growth Theory and evidence. *Journal of Monetary Economics*, September, pp. 513-542.

- Klapper, L., Amit, R. & Guillen, M., 2007. Entrepreneurship and Firm Formation across Countries. *World Bank Group*, November , pp. 129-156.
- Klapper, L., Laeven, L. & Rajan, R., 2006. Entry regulation as a barrier to entrepreneurship. *Journal of Financial Economics* 82, 27 June, pp. 591-629.
- Lee, S., Yamakawa, Y., Peng, M. & Barney, J., 2010. How do bankruptcy laww affect entrepreneurship development around the world?. *Journal of Business Venturing* 26, June, pp. 505-520.
- Lunati, M., Meyer zu Schlochtern, J. & Sargsyan, G., 2010. Measuring Entrepreneurship. *OECD Statistics Brief*, November, pp. 1-12.
- Murphy, G., Trailer, J. & Hill, R., 1996. Measuring Performance in Entrepreneurship Research. *Journal of Business Research*, May , pp. 15-23.
- Schmalz, M., Sraer, D. & Thesmar, D., 2013. Housing Collateral and Entrepreneurship. 20 November, p. n/a.
- Stel , v. A., Storey, D. & Thurik, A., 2006. The Effect of Business Regulations on Nascent and Young Business Entrepreneurship. *Small Business Economics* 28, 1 October, pp. 171-186.
- W.Calomiris, L. A. T. B. C., 2015. Foreign Bank Entry and Entrepreneurship. October.
- Wall, H., 2003. Entrepreneurship and the Deregulation of Banking. *Economics Letters*, August , p. 333–339.
- Αντουλάτος, Α., 2011. *Κυβερνήσεις Χρηματαγορές και Μακροοικονομία*. Αθήνα: Διπλογραφία.
- Ιωαννίδης, Σ., Τσακανίκας, Α. & Χατζηχρήστου, Σ., 2009. Η Επιχειρηματικότητα στα πρόθυρα της κρίσης. Η έρευνα του GEM 2008-2009. *Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)*, Νοέμβριος , pp. 1-139.
- Ιωαννίδης, Σ. & Χατζηχρήστου, Σ., 2012. *Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2010-2011..* s.l.:Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών..

<http://www.gemconsortium.org/>

<http://www.doingbusiness.org/>

<http://data.worldbank.org/data-catalog/global-financial-development>

<http://www.barrolee.com/>

<http://www.heritage.org/index/explore>

8 Υπόμνημα

Το υπόμνημά αυτό παρουσιάζει τις χώρες τις οποίες συμμετείχαν στην παλινδρόμηση (I) με τον τριγράμματο κωδικό τους iso-alpha3 καθώς και την συχνότητα με την οποία εμφανίζονται στο δείγμα.

iso alpha3	Freq.	Percent	Cum.
AFG	1	0.12	0.12
ALB	5	0.58	0.69
ARG	8	0.93	1.62
ARM	7	0.81	2.43
AUS	9	1.04	3.47
AUT	9	1.04	4.51
AZE	9	1.04	5.56
BDI	1	0.12	5.67
BEL	9	1.04	6.71
BEN	1	0.12	6.83
BFA	2	0.23	7.06
BGR	9	1.04	8.10
BHR	3	0.35	8.45
BHS	5	0.58	9.03
BLR	6	0.69	9.72
BLZ	6	0.69	10.42
BOL	5	0.58	11.00
BRA	3	0.35	11.34
BRB	2	0.23	11.57
BRN	1	0.12	11.69
BTN	8	0.93	12.62
BWA	2	0.23	12.85
CAN	9	1.04	13.89
CHE	9	1.04	14.93
CHL	8	0.93	15.86
CHN	3	0.35	16.20
CIV	1	0.12	16.32
CMR	2	0.23	16.55

COL	9	1.04	17.59
CPV	1	0.12	17.71
CRI	9	1.04	18.75
CYP	6	0.69	19.44
CZE	9	1.04	20.49
DEU	9	1.04	21.53
DNK	9	1.04	22.57
DOM	9	1.04	23.61
DZA	9	1.04	24.65
ECU	8	0.93	25.58
EGY	8	0.93	26.50
ESP	9	1.04	27.55
EST	9	1.04	28.59
ETH	6	0.69	29.28
FIN	9	1.04	30.32
FJI	6	0.69	31.02
FRA	9	1.04	32.06
GAB	1	0.12	32.18
GBR	9	1.04	33.22
GEO	9	1.04	34.26
GHA	3	0.35	34.61
GIN	4	0.46	35.07
GMB	1	0.12	35.19
GRC	9	1.04	36.23
GTM	6	0.69	36.92
HKG	9	1.04	37.96
HND	7	0.81	38.77
HRV	9	1.04	39.81
HUN	9	1.04	40.86
IDN	3	0.35	41.20
IND	2	0.23	41.44
IRL	9	1.04	42.48
IRN	6	0.69	43.17

IRQ	3	0.35	43.52
ISL	9	1.04	44.56
ISR	9	1.04	45.60
ITA	9	1.04	46.64
JAM	8	0.93	47.57
JOR	7	0.81	48.38
JPN	3	0.35	48.73
KAZ	9	1.04	49.77
KGZ	8	0.93	50.69
KHM	6	0.69	51.39
KOR	9	1.04	52.43
KWT	6	0.69	53.12
LBR	2	0.23	53.36
LCA	8	0.93	54.28
LKA	9	1.04	55.32
LSO	2	0.23	55.56
LTU	9	1.04	56.60
LUX	8	0.93	57.52
LVA	9	1.04	58.56
MAR	9	1.04	59.61
MDA	9	1.04	60.65
MDG	2	0.23	60.88
MEX	3	0.35	61.23
MKD	9	1.04	62.27
MLI	5	0.58	62.85
MLT	2	0.23	63.08
MNE	8	0.93	64.00
MNG	7	0.81	64.81
MOZ	1	0.12	64.93
MRT	1	0.12	65.05
MUS	9	1.04	66.09
MWI	1	0.12	66.20
MYS	9	1.04	67.25

NAM	5	0.58	67.82
NER	1	0.12	67.94
NGA	3	0.35	68.29
NIC	5	0.58	68.87
NLD	9	1.04	69.91
NOR	9	1.04	70.95
NPL	2	0.23	71.18
NZL	9	1.04	72.22
PAK	3	0.35	72.57
PAN	9	1.04	73.61
PER	9	1.04	74.65
PHL	9	1.04	75.69
POL	9	1.04	76.74
PRT	9	1.04	77.78
PRY	9	1.04	78.82
QAT	5	0.58	79.40
RUS	3	0.35	79.75
RWA	1	0.12	79.86
SAU	8	0.93	80.79
SDN	2	0.23	81.02
SEN	2	0.23	81.25
SGP	9	1.04	82.29
SLV	8	0.93	83.22
SRB	8	0.93	84.14
STP	2	0.23	84.38
SUR	3	0.35	84.72
SVK	9	1.04	85.76
SVN	9	1.04	86.81
SWE	9	1.04	87.85
SWZ	1	0.12	87.96
SYC	1	0.12	88.08
SYR	2	0.23	88.31
THA	9	1.04	89.35

TJK	1	0.12	89.47
TON	1	0.12	89.58
TTO	8	0.93	90.51
TUN	8	0.93	91.44
TUR	9	1.04	92.48
TZA	5	0.58	93.06
UGA	2	0.23	93.29
UKR	9	1.04	94.33
URY	8	0.93	95.25
USA	3	0.35	95.60
VCT	1	0.12	95.72
VEN	9	1.04	96.76
VNM	5	0.58	97.34
VUT	1	0.12	97.45
WSM	3	0.35	97.80
YEM	5	0.58	98.38
ZAF	9	1.04	99.42
ZMB	2	0.23	99.65
ZWE	3	0.35	100.00
Total	864	100.00	